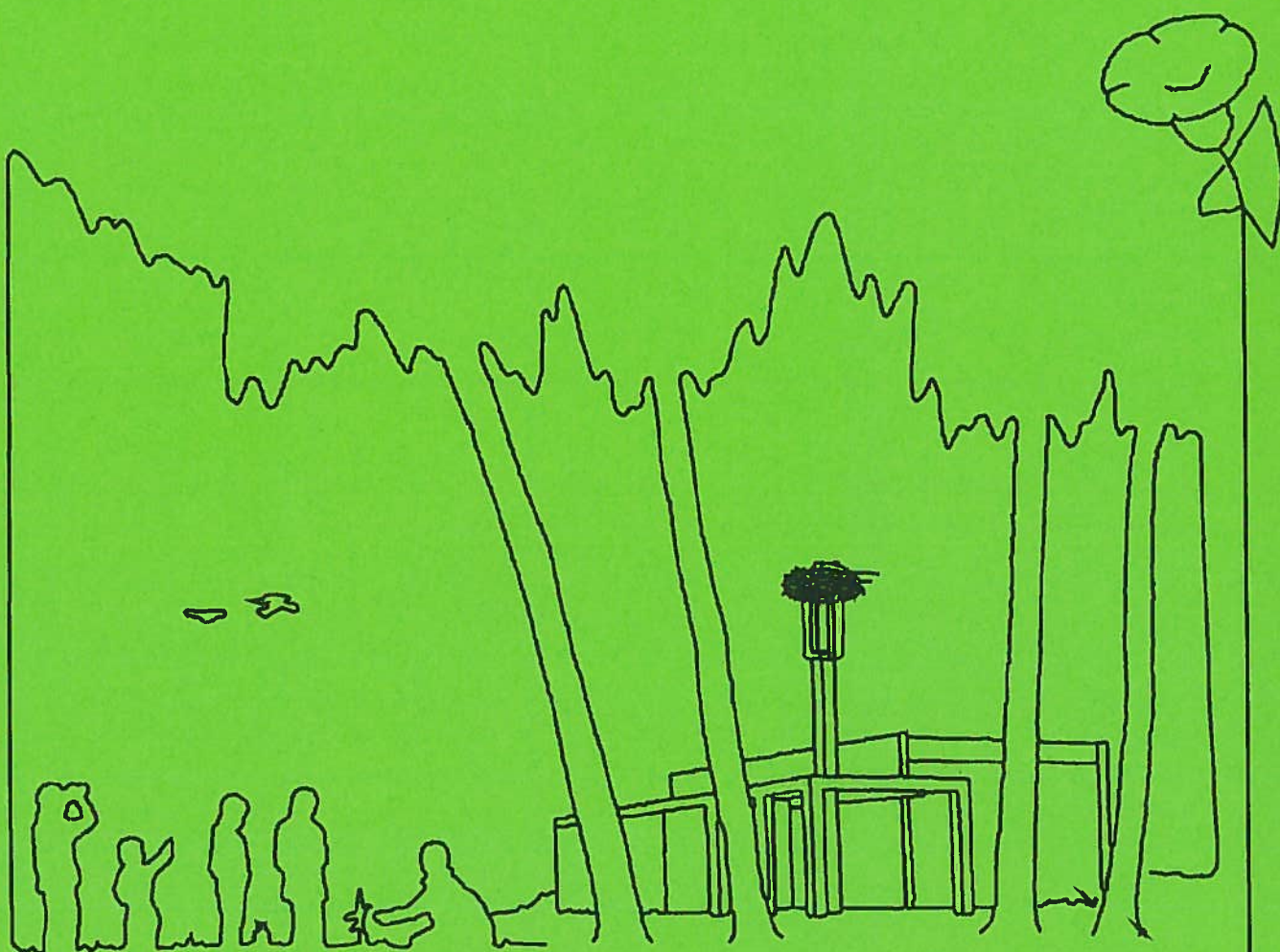

**Broedvogelinventarisatie
Grootgoor in Veldhoven en Eersel**

2007

IVN vereniging voor natuur- en milieueducatie

Broedvogelinventarisatie Grootgoor in Veldhoven en Eersel in 2007.

Peer van den Akker
Leo van Alem
Peter Buijsman
Mado Dalsen
Wil Dijkhuizen
Peter Janssen
Theo Kampshof
Jan Koopsen
Gerard Lijten
Heine van Maar
Hans Reitsma
Erwin Rikkers

IVN Veldhoven/Vessem

11 december 2007

Inhoud

1. Inleiding	pag. 6
2. Het onderzochte gebied.	pag. 7
3. Opzet van de broedvogelinventarisatie	pag. 10
4. Resultaten van het onderzoek in 2007.	pag. 12
4.1 Overzicht van de vastgestelde territoria in 2007.	pag. 12
4.2 Onderzoek van het westelijke deel van het Grootgoor in 2006.	pag. 15
4.3 Soortbespreking.	pag. 15
4.4 Vogelgroepen.	pag. 25
5. Conclusies en aanbevelingen	pag. 31
5.1 Vergelijking met eerder onderzoek	pag. 31
5.2 Conclusies over de ecologische waarde van het Grootgoor.	pag. 31
5.3 Aanbevelingen voor natuurwaarden, landschap en recreatie	pag. 32
Literatuurlijst	pag. 34
Bijlagen	pag. 35

1. Inleiding.

In dit rapport vindt u het resultaat van een broedvogelinventarisatie van een deel van het broekbos het Grootgoor in de gemeenten Veldhoven en Eersel. Het onderzoek heeft van februari tot en met augustus 2007 plaatsgevonden.

De keuze voor het onderzoek van dit gebied komt voort uit een reeks van jaarlijkse onderzoeken die we inmiddels hebben uitgevoerd. Vanaf het jaar 2000 nemen we ieder jaar een gebied onder de loep. In de meeste jaren natuurgebieden maar soms ook het tussenliggende agrarische gebied.

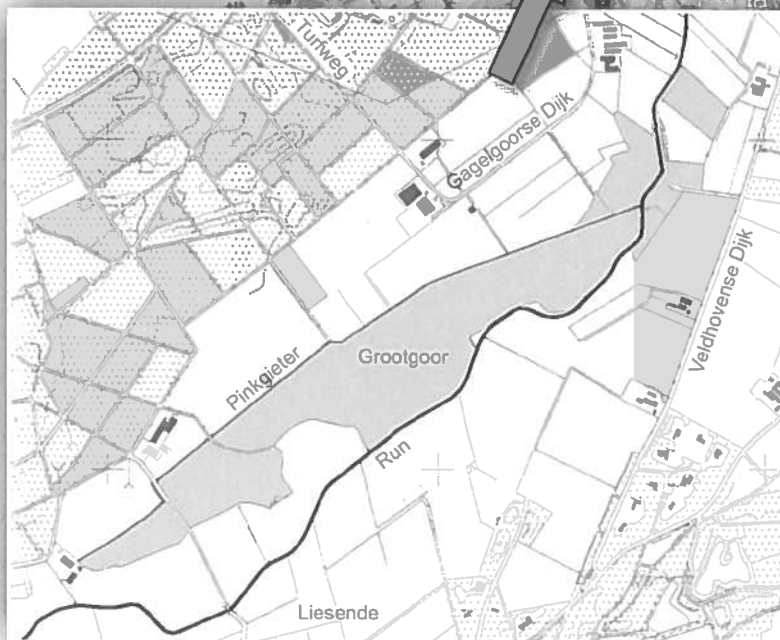
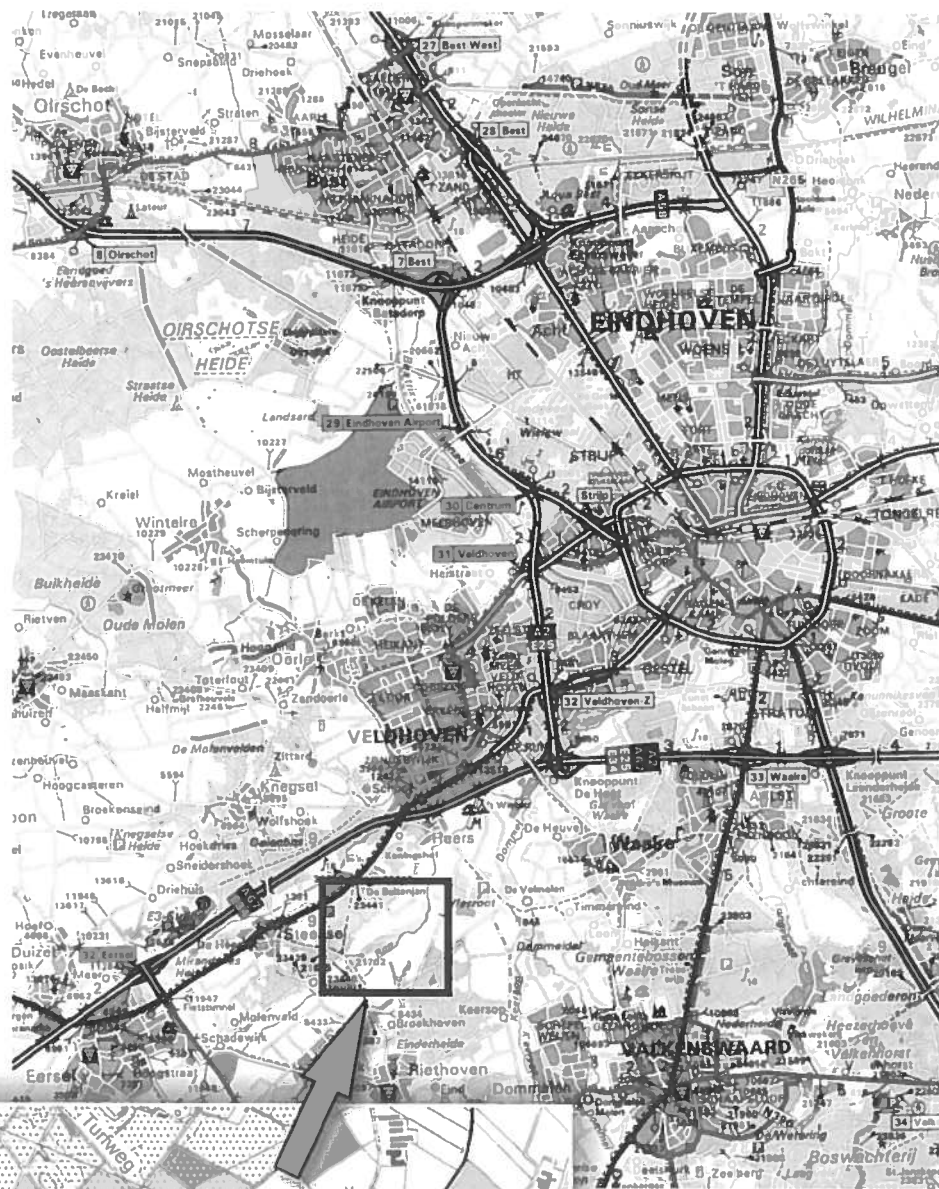
Voor 2007 is de keuze gevallen op een deel van het Grootgoor. Dit belangrijke natuurgebied werd al in 2000 door het IVN bekeken, maar toen slechts gedeeltelijk. In 2007 hebben we niet alleen vanaf de randen van het moerasbos geteld maar werden ook overal telpunten in het vrij ondoordringbare bos uitgezet met een dichtheid van 100 bij 100 meter. De inventarisatie heeft moeite gekost en het tellen was niet altijd even makkelijk. Het uitzetten van de telpunten in het bos dachten we met GPS te kunnen uitvoeren, maar in het dichte bos met gesloten kronen is GPS onnauwkeurig. Daarom moesten we het kompas gebruiken. In februari stond na een natte periode op sommige plekken enkele decimeters water. Later bleken er in maart en april heel veel zeer kleine stekende insecten, de zogenaamde knutten in het moerasbos voor te komen. Zoveel dat het stilstaan op een telpunt bijna niet te doen was. De aanval wordt door honderden kleine beestjes tegelijk ingezet. In juni geen knutten maar in plaats daarvan dazen. Ook niet leuk. Geen enkele telronde leek op de andere door het insectenbestand en de steeds wisselende vegetatie. De grote fysieke weerstand van bramen, het opkomen van zeggenhorsten, varens en het steeds dichter worden van de bodembegroeiing verraste ons steeds weer. Het enige dat open bleef bleken de wissels van de veel aanwezige reeen te zijn. Soms lagen ze in onze route. Enkele keren hoorden we roepende bokken en we zagen de sporen overal.

We hebben ondanks de omstandigheden een goed resultaat bereikt, waarvan dit rapport verslag doet.

Het onderzoek van het Grootgoor kende een achttal bezoeken in de vroege ochtenduren, ook enkele avondbezoeken voor uilen en houtsnippen en het drie keer posten overdag voor het waarnemen van roofvogels. Wij hebben daarmee geprobeerd een zo volledig mogelijk onderzoek uit te voeren. Het vogelonderzoek is vlakdekkend geweest, wat wil zeggen dat de gehele oppervlakte op voorkomende soorten in kaart is gebracht. Dit is gebeurd voor alle vogelsoorten.

De inventarisatierondes vonden meestal plaats op de zaterdagochtend.

Dit rapport wordt uitgebracht als rapport van het IVN afdeling Veldhoven/Vessem, waar wij als vogelwerkgroep onderdeel van uitmaken.

Ligging inventarisatiegebied

2. Het onderzochte gebied.

Typering van het gebied en ontwikkelingen in de tijd.

Het Grootgoor is een ongeveer 2,5 kilometer lang en gemiddeld 200 meter breed moerasbos dat ligt langs de Run in de gemeenten Veldhoven en Eersel. Het is een gebied in de kom van het beekdal en het is zodanig moerassig dat het nooit volledig werd ontgonnen. De ongeveer 50 hectare van vandaag zijn een restant van een vroeger veel groter moeras en veengebied dat zich verder naar het zuidwesten in de huidige gemeente Bergeijk uitstrekte in het gebied Liesende. Op de eerst bekende kaart van rond 1850 (zie bijlage A2) is dit gebied in Bergeijk al geheel drooggelegd en uitgeveend.

Op deze historische kaart van rond 1850 is de beek in een redelijk oorspronkelijke meanderende vorm terug te vinden. Ingrepen hebben dan nog niet op grote schaal plaats gevonden. De gronden vlak langs de beek bestaan uit kleinschalige percelen hooiland of beemden. Deze delen vormen de meest vruchtbare delen van het beekdal en zijn al lang als zodanig in gebruik. Tussen de percelen schieten struikgewas en kleine bosjes omhoog. Het hout wordt gebruikt als geriefhout. Op een aantal plaatsen strekt de natte heide zich uit tot aan de beek. En wat verder weg, buiten de kwelinvloed, ligt over grote oppervlaktes droge heidevegetatie.

Van het Grootgoor is bekend dat zeker al in de late Middeleeuwen turf werd gestoken. Door turfwinning en ontginning is het ingekrompen tot het huidige Grootgoor. In het huidige gebied zijn enkele ontwateringssloten en dijkjes als restanten van de veenwinning te vinden. Uit onderzoek is gebleken dat er nu nog maar plaatselijk tot 20 cm veen aanwezig is. Op één plaats in het zuidwesten werd nog een dikte van 2 meter gemeten. (literatuur 6)

Op een kaart uit 1930 (zie bijlage A2) blijkt dat in het beekdal nog steeds de vochtige hooilandjes langs de beek voorkomen, maar nu rijkelijk voorzien van bosjes. De droge heide op de hogere zandgronden is al ten dele ontgonnen. Dit is met name het geval op de westoever van de Run omdat aan deze zijde de nederzettingen Heers en Stevort liggen. De oostzijde heeft nog steeds hei. Op de hogere gronden is bos aangelegd.

Rond 1950 zijn de laatste delen van het beekdal ontgonnen. De laatste restanten van de hooilanden langs de Run verdwenen toen in de jaren zestig de Run genormaliseerd werd in combinatie met een ruilverkaveling van het beekdal.

In deze tijd ontstonden een aantal nieuwvestigingen van agrarische bedrijven in het beekdal van de Run. Vanaf deze tijd is een versnelling van de ontwatering in het beekdal op gang gekomen. Het kwelwater wordt afgevangen door enkele diepere ontwateringswaterlopen, waarvan de Pinkgieter ten noorden van het Grootgoor samen met de Run aan de zuidzijde het grootste ontwaterende effect heeft.

De vrijkomende grond uit de Run werd door middel van egalisatie gebruikt om veel gronden bij de beek vlak te leggen en op te hogen.

Het huidige agrarische grondgebruik in de directe omgeving van het Grootgoor bestaat uit grasland, maisteelt, akkerbouw en coniferenteelt.

Vanuit cultuurhistorisch oogpunt is vermeldenswaard dat in het verleden zowel bij Stevort als bij Heers watermolens hebben gestaan. Helaas is op geen van beide plaatsen hier nog iets van terug te vinden. (literatuur 6)

Vegetatie.

De historie van de vegetatie het Grootgoor is in 4 perioden te verdelen: a. een lange periode als mesotroof veen waarbij kwelinvloeden bleven bestaan. b. een periode met open water. c. periode met een verruigende vegetatie met gagelstruweel en d. periode met broekbos tot op heden. (literatuur 6).

De laatste periode kenmerkt zich door het steeds verder dichtgroeien van het uitgeveende Grootgoor. In het huidige gebied zijn de oudste elzen naar schatting 70 tot 80 jaar oud. De leeftijd van het elzen en berkenbos is zeer gevarieerd, vrijwel alle leeftijden komen voor. In de laatste 20 jaar is het middengebied van het Grootgoor helemaal dichtgegroeid met els en zachte berk. De grauwe wilg kreeg het daardoor zwaar te verduren en werd veelal overgroeid.

Het Grootgoor is door zijn zeer vochtige karakter maar ten dele aangetast door menselijke invloeden en heeft hierdoor tot vrij recent een waardevolle vegetatie kunnen behouden. A. Luitingh beschrijft het gebied in 1969 (literatuur 8) als volgt: “Door regelmatige aanvoer van voedselrijk water uit de Run en door de voedselrijke ondergrond (beekklei) is het Grootgoor een goed ontwikkeld laagveengebied met daarbij behorend broekbos (wilg, berk, els).

Opvallende soorten hierin zijn o.a. de grote boterbloem (op de rietvlakte), koningsvaren, gagel, pluimzegge en zwarte bes. Op het oude laagveen is plaatselijk hoogveen te zien, waarvan op de laagste delen een goede veenmosvorming getuigt.

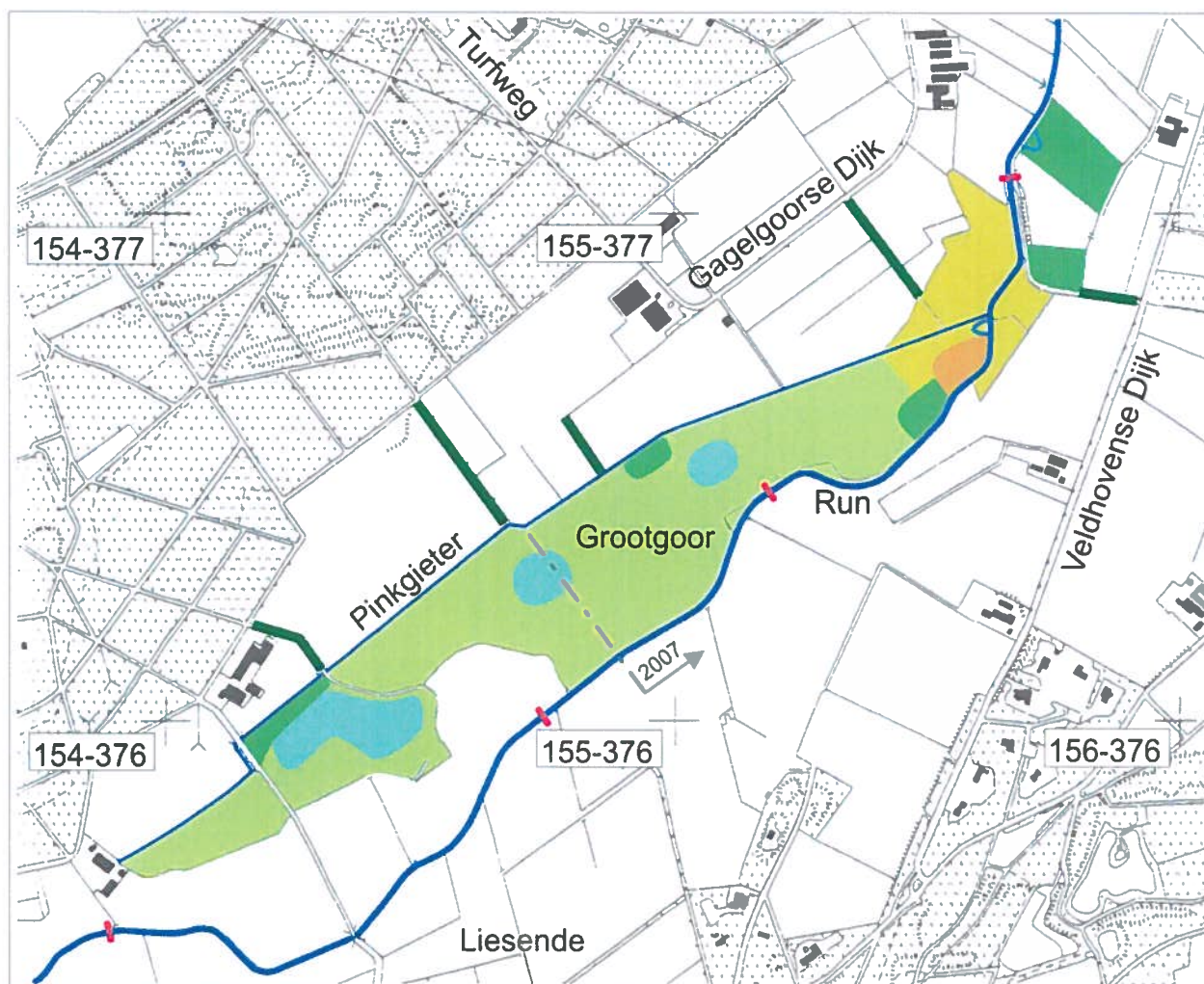
In 1976 heeft A. Vaessen (literatuur 13) een uitgebreide inventarisatie uitgevoerd in het Grootgoor, waarbij 249 soorten worden gevonden. Interessant hierbij zijn: koningsvaren, moerasvaren, stippelvaren, gagel, kruipwilg, grote boterbloem, waterviolier, dopheide, dwergbies, pijlkruid en beenbreek. Het gebied kan gekarakteriseerd worden als een beekbegeleidend broekbos. Een groot deel bestaat uit een gesloten begroeiing van elzen met zachte berk, terwijl de centrale delen wat meer open zijn. In grote lijnen zijn er een aantal vegetatietypen te onderscheiden, namelijk elzenbroekbos (veenmosvariant, zeggevariant en een overgangszone tussen beide), wilg- en gagelstruwelen en moeras- en rietvegetaties. In het oostelijke deel komt eikenberkenbroek voor en zijn populieren aangeplant.

A. Vaessen komt tot de volgende conclusies: “het Grootgoor is gelegen op een plaats waar al vanouds een belangrijke en interessante vegetatie aanwezig was. De successie naar elzenbroek van de vochtige hooilanden is al begonnen voor de dertiger jaren en was vrijwel voltooid aan het begin van de vijftiger jaren. Gezien de grote diversiteit in vegetatietypen en de vaak goed ontwikkelde staat waarin deze voorkomen mag het Grootgoor tot een van de best ontwikkelde en daardoor waardevolste beekbegeleidende broekbossen van tenminste de Kempen gerekend worden”.

J. van Kessel heeft in zijn rapportage in 1996 een aantal vegetatie opnames samengevoegd, waaronder de resultaten van een pollenonderzoek in het veen. Hij vermeldt de grote bezorgdheid die bestaat over de verdroging van het gebied. Het meest westelijke deel heeft nog een vochtig karakter, terwijl het middengebied en het oostelijke gebied sterk zijn verdroogd. Het is vooral de braam die de laatste jaren sterk is opgekomen, terwijl gagel en pluimzegge verder afnemen.

In de huidige situatie in 2007 is het Grootgoor door de voortgaande ontwatering vrijwel overal begaanbaar geworden, terwijl dit vroeger vrijwel nooit mogelijk was. Door de versnelde successie is van de centrale meer open vegetatie weinig meer terug te vinden. Overal krijgt bos de kans de struwelen te overgroeien.

In 2006 (literatuur 14) heeft in opdracht van de provincie Noord-Brabant een vegetatiekartering van het westelijke deel van het Grootgoor plaatsgevonden (eigendom van Staatsbosbeheer), waarbij grauwe wilgstruweel, berkenbroekbos en elzenbroekbos zijn aangetroffen, naast het drogere zomereikenbos. Het berkenbroekbos ligt meer noordwestelijk

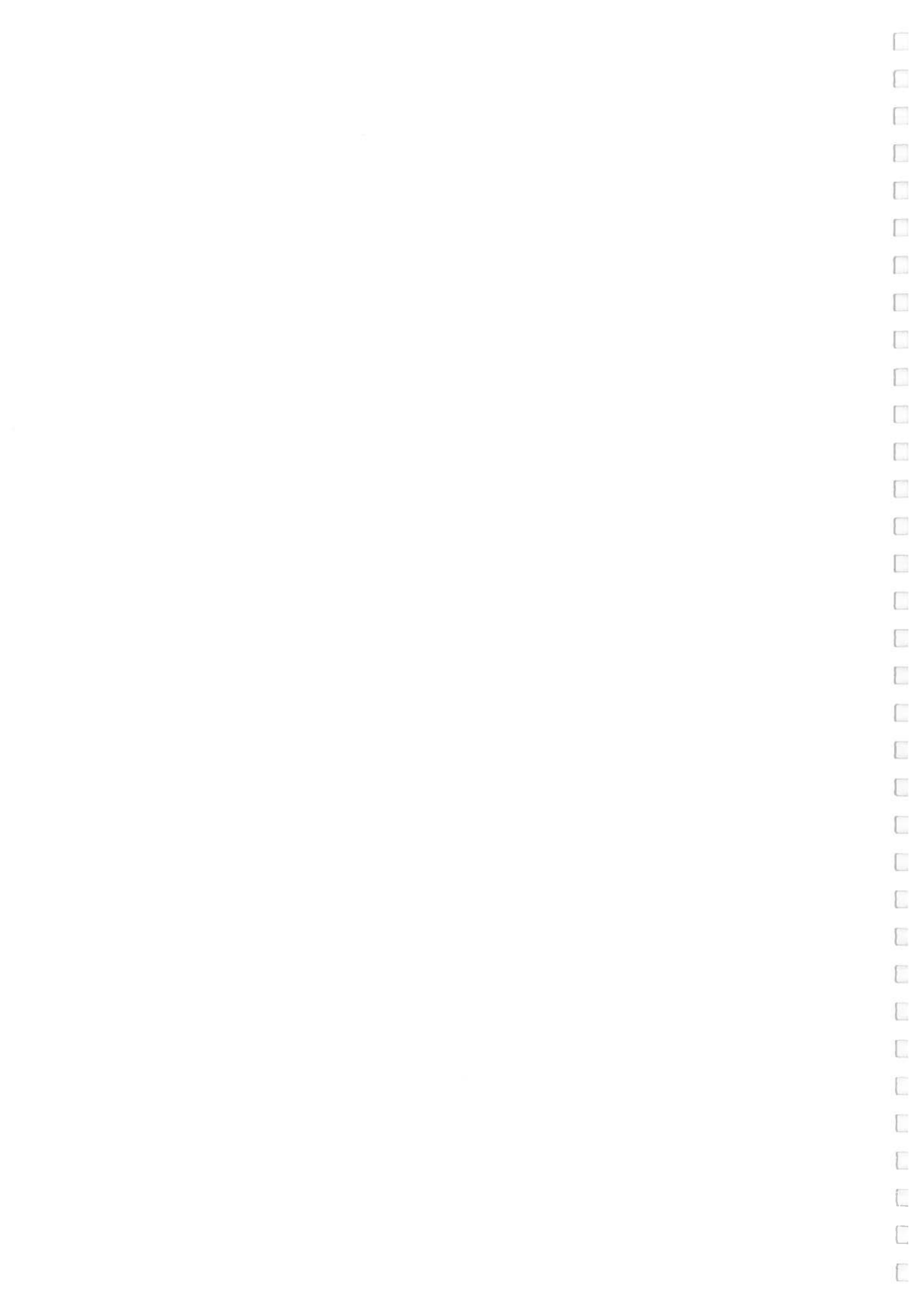

Legenda

Waterloop	Oude meander	Elzenbroekbos Berkenbroekbos	Elzenbroekbos Berkenbroekbos met aanplant van populier	Grauwe wilg struweel
Stuw	Houtsingel	Opstand Sitkaspar	Eiken-Berkenbos	Agrarisch gebied

Inventarisatiegebied

Kaart 2

in een kwelafhankelijke zone, het elzenbroekbos ligt dicht tegen de Run aan en staat naast kwel ook onder invloed van grondwater. De beschrijving van de vegetatie is als volgt: Het Grootgoor is een moerasbos waarin lokaal dichte bestanden van moerasvaren te vinden zijn. Het bos ligt in een soort kom, waardoor het permanent vochtig blijft. Op veel plaatsen komen veenmossen voor. Delen van het bos hebben een ondergroei met wilde gagel. Hiertussen komen meerdere zeggensoorten voor zoals snavelzegge, sterzegge, pluimzegge en elzenzegge. Koningsvaren komt met enkele grote exemplaren in het bos voor. Aan de rand van het gebied komt bosbies met enkele exemplaren voor.

Verdroging van de aanwezige vegetatie en het dichtgroeien van de nog halfopen plekken in het moerasbos zijn de grootste problemen.

In de Run komt als bijzonderheid op vele plaatsen drijvende waterweegbree voor, een streng beschermde soort die in Europa zeer zeldzaam is geworden.

Overige fauna.

Over de fauna is betrekkelijk weinig bekend. In 1979 (literatuur 7) worden aan amfibieën de alpenwatersalamander en de levendbarende hagedis genoemd.

Aan zoogdieren is het ree algemeen. Op vele plekken in het Grootgoor vind je wissels en zijn sporen van slaapplaatsen te vinden. Verder komt de haas er voor.

In de beek zijn bermpje, kleine modderkruiper en driedoornige stekelbaars gevonden.

Beheer van het broekbos.

Het voornaamste deel van het Grootgoor is al sinds lange tijd in handen van de gemeente Veldhoven en van Staatsbosbeheer. In het bestemmingsplan van de gemeente Veldhoven en Eersel is het als natuurgebied aangegeven waardoor het planologisch wordt beschermd.

De successie naar bos heeft ongehinderd kunnen plaatsvinden. Door de hoge vegetatiewaarden hebben zowel de gemeente Veldhoven als Staatsbosbeheer besloten een beheer van niets doen te handhaven. Staatsbosbeheer heeft in een eerder beheerrapport aangegeven enkele delen met grauwe wilg vegetatie liefst weer wat van opgaand bos te ontdoen. Hiervan is het niet gekomen.

Geïnspireerd door deze genoemde beheermaatregel heeft de jeugd van onze werkgroep van het IVN Veldhoven-Vessem bij de gemeente Veldhoven en bij Staatsbosbeheer het plan voorgelegd om in enkele kansrijke gedeeltes de elzen te gaan kappen. In 2003, 2004 en 2005 is dit uitgevoerd. De opgaande bomen zijn door de jeugd omgezaagd en blijven liggen. Er zijn een tweetal grote open plekken ontstaan. In 2007 is te zien dat de grauwe wilg zich sterk heeft hersteld samen met een uitbundige bodemvegetatie. Ook zijn er plekken waar de elzen weer opslaan. Op deze wijze krijgt vegetatie van open plekken weer een kans en is bosverjonging toegepast. Ook de vogelstand heeft positief op dit beheer gereageerd. Dit wordt bij de soorten besproken.

3. Opzet van de broedvogelinventarisatie.

Het broedvogelonderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Handleiding Broedvogel Monitoring Project (literatuur 3), waarbij soorten op territoriumindicaties worden bepaald. Voor iedere vogelsoort bestaat een geldige periode in de onderzoeksbeschrijving waarbinnen een territorium kan worden vastgesteld. Voor de soorten waarvoor één of meer territoria zijn bepaald geldt tevens dat uitgegaan kan worden van het daadwerkelijk broeden in het gebied. Indien twijfels bestaan over het broeden is dit in de soortbespreking vermeld. Basis voor de conclusie over het al dan niet broeden is de toegepaste broedcode volgens de genoemde Handleiding.

Bij de uitwerking van het onderzoek zijn stippenkaarten ontstaan. Zie hiervoor de kaarten die voor de meeste soorten zijn samengesteld in bijlage C 1 t/m 14.

Er werd zoveel mogelijk op een verschillend punt van de vastgestelde looproute gestart. Omdat er voldoende deelnemers voor de inventarisatie beschikbaar waren konden twee groepen ieder telkens de helft van het gebied inventariseren. Op kaart 3 is de inventarisatieroute aangegeven.

In het jaar 2000 werd het Grootgoor eveneens door ons geïnventariseerd vanaf de oever van de Run aan de zuidoost zijde en vanaf de Pinkgieter aan de noordwest zijde. (literatuur 4). De Pinkgieter is de ontwaterende sloot die langs de bosrand parallel aan het gehele Grootgoor loopt. In 2000 is gekozen voor het inventariseren vanaf de bosranden. Het dichte loofbos is op sommige delen 300 meter breed, waardoor een onvolledig beeld ontstond van het centrale deel van het bos. In 2007 is gekozen voor een volledige telling door het aanbrengen van een raster van telpunten met een dichtheid van 100 bij 100 meter, uitgezet door middel van een gekleurde markering aan bomen. Het GPS systeem bleek in een gesloten bos onvoldoende te werken. Daarom hebben we het kompas gebruikt en waren daarmee de telpunten in het bos zonder paden terug te vinden. Op ieder telpunt werden gedurende ongeveer 5 minuten de soorten opgenomen. We verwachten met een grote mate van nauwkeurigheid gewerkt te hebben, maar een niet te bepalen foutenmarge kunnen we niet uitsluiten en hoort bij een territoriumtelling in een dicht loofbos zonder paden. De omgeving van het Grootgoor is niet systematisch in de tellingen meegenomen. Soorten die er zijn opgemerkt worden toch besproken, maar staan niet in de tabellen opgenomen.

Bij enkele inventarisatierondes hebben de beide groepen om praktische redenen soms een van elkaar verschillende datum gehanteerd. Bijvoorbeeld vanwege slechte weersomstandigheden of het niet beschikbaar zijn van de tellers. Dit verschil heeft geen gevolgen gehad voor het kunnen bepalen van het aantal territoria. De weersomstandigheden zijn extreem geweest (Bron KNMI): het was een zeer warme winter en voorjaar.

Jan: zeer zacht, normale hoeveelheid zon en zeer nat

Febr: zeer zacht, somber en nat

Mrt: zeer zacht, zeer zonnig en een normale hoeveelheid neerslag

Apr: extreem zacht, zeer zonnig en de hele maand geheel droog

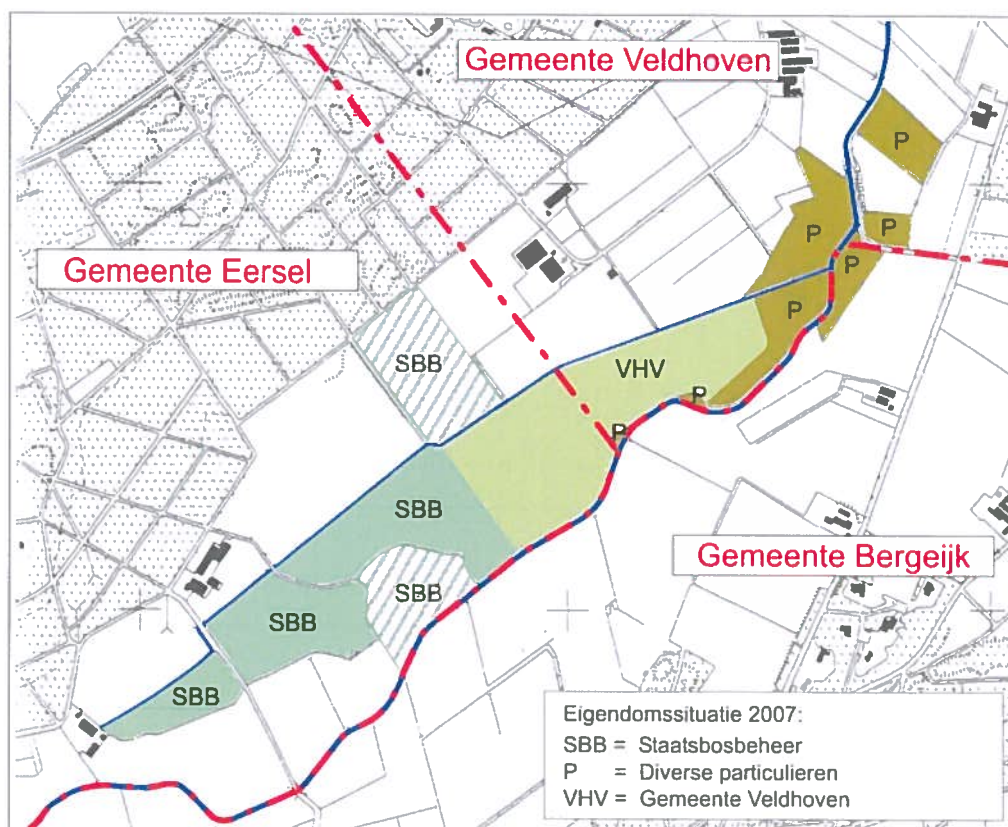
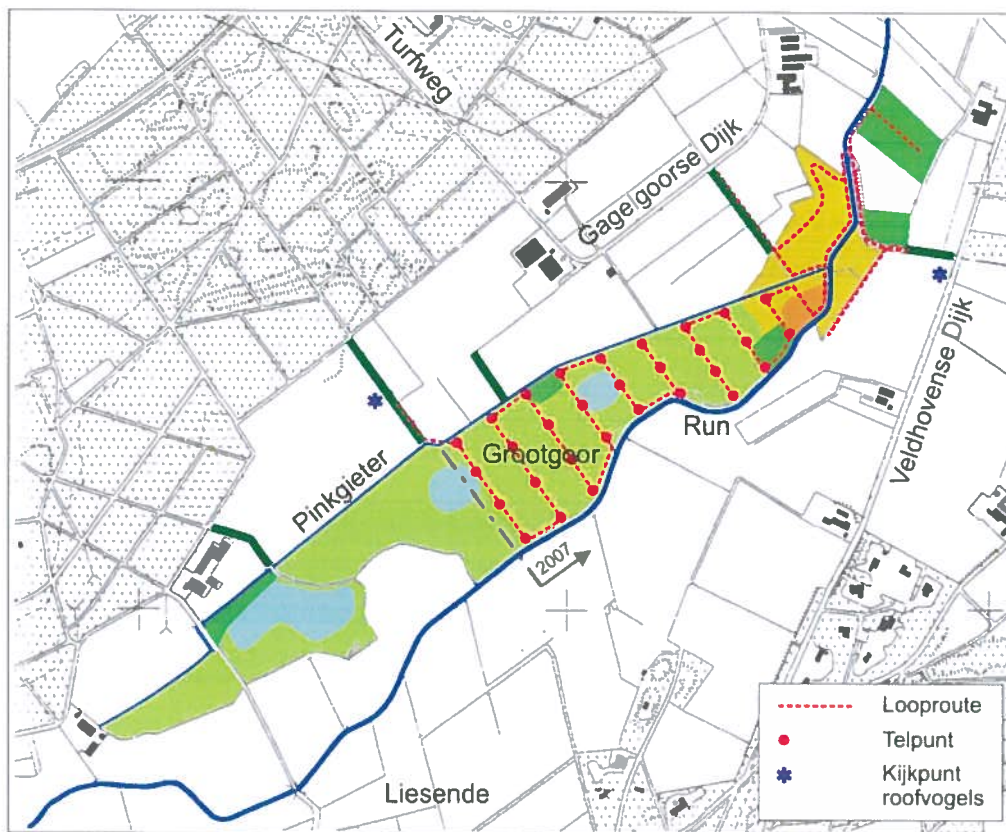
Mei: warm, normale hoeveelheid zon en zeer nat

Jun: zeer warm, vrij somber en nat

Jul: vrij koel, normale hoeveelheid zon en zeer nat

Door het extreme weer en daarbij met name de hoge temperatuur hebben natuurlijke processen zoals het uitkomen van voorjaarsflora en het in blad komen van bomen een voorsprong van 2 a 3 weken ten opzichte van normaal gehad.

Tot en met maart viel er overvloedig regen waardoor de waterstand in het Grootgoor hoger was dan in andere jaren, daarna daalde het grondwater in april door volledig gebrek aan neerslag en door de extreem hoge temperaturen snel. Het blijkt dat de ontwatering van het

Looproute Gemeentegrenzen Eigendomssituatie

gebied helaas efficient verloopt. Vanaf mei was het weer zeer nat en stond er lokaal weer wat water in het Grootgoor.

Tijdstippen van de inventarisatierondes		
Ronde 1	17 maart	6.00 tot ongeveer 9.00 uur
2	31 maart	6.30 tot ongeveer 9.30 uur
3	14 april en 28 april	5.45 tot ongeveer 8.45 uur
4	5 mei	5.15 tot ongeveer 8.15 uur
5	12 mei	5.00 tot ongeveer 8.00 uur
6	27 mei en 2 juni	4.45 tot ongeveer 7.45 uur
7	16 juni en 24 juni	4.45 tot ongeveer 7.45 uur
8	30 juni	4.45 tot ongeveer 7.45 uur

Er is aanvullend onderzoek gedaan naar uilen. Voor de bosuil is voor een deel van de avonden met behulp van afgespeeld geluid geïnventariseerd, maar het vaststellen van de soort is toch bereikt uit een aantal succesvolle avondbezoeken zonder hulp van kunstmatig geluid, waarbij zowel man als en vrouw bosuil werden gehoord.

Inventarisatie uilen	
15 febr.	20.00 uur tot 21.00 uur
26 febr.	20.00 uur tot 21.00 uur
6 maart	20.00 uur tot 21.00 uur
29 maart	20.00 uur tot 21.00 uur
30 mei	22.30 uur tot 23.30 uur
20 juni	22.30 uur tot 23.30 uur

Voor het in kaart brengen van houtsnippen werden 3 bezoeken gebracht telkens op een andere open plek in het Grootgoor. Dit had telkens succes.

Inventarisatie houtsnip	
11 april	Avondskemering
15 mei	Avondskemering
27 mei	Avondskemering

Op 3 verschillende plekken op enige afstand van het bos werden overdag roofvogels bekeken. Ook met het nodige succes.

Inventarisatie roofvogels	
28 juni	15.00 uur tot 17.00 uur
14 juli	12.00 uur tot 14.00 uur
28 juli	12.00 uur tot 14.00 uur

Het aantal van 8 volledige ochtendbezoeken is voldoende voor dit toch onoverzichtelijke bosgebied. De meeste territoria zullen zijn opgemerkt. De overige bezoeken leverden voldoende waarnemingen voor roofvogels, uilen en houtsnippen op.

4. Resultaten van het onderzoek in 2007.

4.1 Overzicht van de vastgestelde territoria in 2007.

In onderstaande tabel zijn de vastgestelde territoria weergegeven.
Zie verder de toelichting die wordt gegeven onderstaand aan de tabel.

- betekent: niet aangetroffen
- + betekent: aanwezig als broedvogel maar niet op aantal geteld
- () betekent: buiten het Grootgoor vastgesteld
- * betekent: onvolledig in het gebied kunnen vaststellen (in 2000)

Broedvogelsoort	Aantal territoria in oostelijke deel in 2007 (onderzoek IVN)	Aantal territoria in westelijke deel (SBB) in 2006.	Geheel Grootgoor 2006-2007	2000	1995	1989	1978	Dichtheid per ha. geheel Grootgoor 2006/7
Wilde eend	3	3	6	+	8	+	5	0,12
Wespendief	1	0	1	1				--
Havik	1	0	1	1	1	-	-	--
Sperwer	1	0	1					--
Buizerd	2	1	3	2				0,06
Torenvalk	0	0	0					
Boomvalk (KW)	0	0	0					
Patrijs (KW)	(1)							
Fazant	1	1	2	2	2	+	4	0,04
Waterral	0	0	0		-	2	-	
Waterhoen	1	2	3	0*	2	+	6	0,06
Meerkoet	1	0	1	0				0,02
Scholekster	(1)							
Kievit	(1)							
Houtsnip	2	2	4		1	1	1	0,08
Wulp	0	0	0					
Holenduif	3 (+1)	0	3 (+1)	3	1	-	10	0,06
Houtduif	12	+	+	+	+	+	29	0,40

Broedvogelsoort	Aantal territoria in oostelijke deel in 2007 (onderzoek IVN)	Aantal territoria in westelijke deel (SBB) in 2006	Geheel Groot-goor 2006-2007	2000	1995	1989	1978	Dicht-hed per ha. Geheel Groot-goor 2006/7
Zomertortel (KW)	0	1	1	0	3	3	18	0,02
Koekoek (KW)	0	1	1	2	2	+	4	0,02
Bosuil	2 (+1)	1	3 (+1)	1	2	-	-	0,06
Ransuil (KW)	0	0	0	1				
Groene sp. (KW)	1	0	1	1	-	1	-	0,02
<i>Zwarte specht</i>	1	0	1	1	1	1	-	0,02
Grote bonte specht	7	7	14	4*	5	+	3	0,26
Kleine bonte specht	5	0	5	4	4	1	-	0,10
<i>Boomleeuwerik</i>	(1)							
Huiszwaluw (GE)	(10)							
Boompieper	0	3	3					0,06
Witte kwikstaart	(2)							
Winterkoning	62	+	+	+	+	+	84	2,07
Heggenmus	8	5	13	1*	+	+	29	0,28
Roodborst	39	+	+	+	+	+	51	1,30
Nachtegaal (KW)	0	0	0		-	3	13	
Zwarte roodstaart	0	0	0					
Gekraagde roodst.	(1)	0	0		1	-	1	
Roodborsttapuit	(1)			1				
Merel	18	+	+	+	+	+	46	0,60
Zanglijster	9	3	12	3*	3	+	14	0,24
Grote lijster	0	0	0		1	+	1	
Sprinkhaanzanger	0	0	0		-	-	1	
Bosrietzanger	0	0	0		-	-	2	
Kleine karekiet	0	0	0		1	-	-	
Spotvogel (GE)	(1)	0	0	2	-	1	2	
Grasmus	0	0	0	1*	1	1	9	
Tuinfluit	11	6	17	10*	23	+	15	0,34
Zwartkop	29	14	43	13*	21	+	27	0,82
Tjiftjaf	38	7	45	+	29	+	68	0,84
Fitis	5	5	10	8*	+	+	54	0,20
Goudhaan	2	0	2					--
Bonte vliegenv.	0	1	1					0,02
Staartmees	3	1	4	1*	2	+	12	0,08
Matkop (GE)	4	3	7	2*	8	+	33	0,14
Kuifmees	1	2	3		1			--
Pimpelmees	12	7	19	+	7	+	7	0,38
Koolmees	26 (+2)	14	40	+	+	+	34	0,76
Boomklever	3	0	3					0,06
Boomkruiper	20	5	25	7*	4	-	-	0,50

Broedvogelsoort	Aantal territoria in oostelijke deel in 2007 (onderzoek IVN)	Aantal territoria in westelijke deel (SBB) in 2006	Geheel Groot-goor 2006-2007	2000	1995	1989	1978	Dichtheid per ha. Geheel Groot-goor 2006/7
Wielewaal	1	1	2	1	3	1	2	0,04
Gaai	4	2	6	1*	3	+	-	0,12
Ekster	0	0	0				2	
Zwarte kraai	5	2	7	+	5	-	5	0,14
Spreeuw	12	2	14	+	+	+	3	0,28
Ringmus	0	0	0				5	
Vink	33	+	+	+	+	+	14	1,10
Kneu (GE)	0	0	0		-	-	3	
Goudvink	0	0	0		-	-	5	
Geelgors	(1)	0	0		-	-	1	
Rietgors	0	0	0	1	1	+	1	
Totaal aantal soorten broedvogels	38	32	42	37	38	34	39	0,84

Toelichting op de tabel.

De vetgedrukte soorten in **kolom 1** zijn rode lijst soorten. De cursief gedrukte soorten zijn te beschermen soorten volgens bijlage 1 van de Vogelrichtlijn. Dit zijn soorten waarvoor volgens de Vogelrichtlijn speciale beschermingszones moeten worden ingesteld. Vaak worden in onderzoeken de rode lijst soorten en de soorten van bijlage 1 samen aangehouden als extra te beschermen soorten in een gebied en dus soorten waaraan een gebied onder andere ook zijn waarde ontleend. Rode lijst soorten worden onderverdeeld in ernstig bedreigd (EB), bedreigd (BE), kwetsbaar (KW) en gevoelig (GE).

Kolom 2 geeft de aantallen gevonden territoria in 2007. Een aantal tussen haakjes is een territorium net buiten het begrensde inventarisatiegebied.

Kolom 3 geeft het aantal territoria die in opdracht van Staatsbosbeheer zijn geconstateerd in 2006. (literatuur 2)

Kolom 4 combineert de aantallen territoria van de tellingen uit 2006 van Staatsbosbeheer met de tellingen uit 2007 van het IVN en geeft zo een totaalbeeld van het gehele Grootgoor. De aantallen zijn niet helemaal vergelijkbaar met elkaar omdat de aantallen uit 2006 gebaseerd zijn op 6 bezoeks rondes en die van 2007 op 8 bezoeks rondes. Het verschil kan geschat worden op 10%. Grensterritoria die dus vanuit beide tellingen naar voren komen zijn gecorrigeerd. Daardoor kan er een verschil optreden tussen kolom 2, 3 en 4. Voor het gehele Grootgoor is het cijfer in kolom 4 dus maatgevend.

Kolom 5 betreft de telling van het IVN uit 2000, waarbij het oostelijke en apart gelegen bosje ook werd meegenomen. Er werd in dit jaar alleen vanaf de randen van het Grootgoor

geinventariseerd, zodat een aantal kleinere zangvogelsoorten niet volledig in beeld gebracht is. Dit is met een * aangegeven. (literatuur 4). Het gehele gebied werd vanaf de randen geinventariseerd.

Kolom 6 idem voor 1995, exclusief hetzelfde bosje (literatuur 15 door R. Vogel, SOVON en SBB). Het gehele gebied werd geinventariseerd.

Kolom 7 laat de territoria uit 1989 zien voor het gehele Grootgoor, exclusief het apart liggende bosje in het noordoosten. (literatuur 17, P. vd Wielen, SBB). Het gehele gebied werd geinventariseerd.

Kolom 8 geeft de aantallen uit 1978 voor het gehele Grootgoor. De kern van het gebied werd in dit jaar minder nauwkeurig bekeken, dus de aantallen van enkele zangvogels kunnen te laag zijn. (inventarisatie ACJN). De telling is exclusief het apart liggende bosje in het oosten. (literatuur 1). Het gehele gebied werd geinventariseerd.

Kolom 9 geeft de dichtheid per hectare aan voor het gehele Grootgoor, dus een combinatie van de onderzoeken van 2006 voor de westelijke helft en 2007 voor de oostelijke helft. Het Grootgoor inclusief het oostelijk gelegen bosje omvat ongeveer 50 ha. (het genoemde bosje is daarvan 2 ha). Het westelijke deel in bezit van Staatsbosbeheer omvat ongeveer 20 ha (tussen 19 en 21 ha) . En het oostelijke deel dus ongeveer 30 ha (tussen 29 en 31 ha).

Indien de dichtheid cursief is aangegeven, dan is dit berekend voor alleen het oostelijke deel.

4.2 Onderzoek in het westelijke deel van het Grootgoor in 2006.

Na overleg met Staatsbosbeheer konden we gebruik maken van de gegevens die Staatsbosbeheer in 2006 heeft laten verzamelen over het gedeelte van het Grootgoor dat zij in eigendom heeft. (literatuur 2). Aangezien het Grootgoor een ecologische eenheid is zullen in de volgende paragraaf de totale resultaten over het gehele Grootgoor worden besproken. Ook op vele stippenkaarten zullen beide delen gecombineerd worden, waarbij een correctie plaatsvindt voor territoria in het grensgebied van de beide onderzoeken.

Het onderzoek van Staatsbosbeheer van het Grootgoor was onderdeel van een veel groter onderzoek van boswachterij de Kempen. Dit onderzoek kende 6 telrondes en een beperkt aantal avond en nachtbezoeken. Er is berekend dat per hectare 9,6 minuten aan onderzoek in de gehele boswachterij is besteed, waarbij wordt opgemerkt dat speciaal in het Grootgoor inventariseren te voet noodzakelijk was. De gemiddelde tijd die is opgegeven zal dus voor het onderzoek in het Grootgoor aanzienlijk hoger liggen. In de overige bos en heidegebieden die in de boswachterij zijn onderzocht kon worden gefietst. Wanneer we dit getal van 9,6 minuten afzetten tegen het aantal minuten voor het IVN onderzoek in 2007 dan komen we inclusief onderzoek naar uilen, houtsnippen en roofvogels op 76 minuten per ha. Dit hoge aantal is voor een flink deel het gevolg van de ontoegankelijkheid van het terrein zodat iedere ronde veel tijd nodig was om ploeterend door moeras of braamstruweel vooruit te komen in het terrein zonder dat dit daarmee effectief was voor het aantal waarnemingen. Indien voornamelijk vanaf de randen was geinventariseerd dan zou het aantal minuten per hectare naar schatting op ongeveer 1/3 hebben gelegen, dus ongeveer 25 minuten per ha. Concluderend kan worden opgemerkt dat in het Staatsbosbeheeronderzoek minder tijd beschikbaar is geweest om het onderzoek uit te voeren dan bij het IVN onderzoek door vrijwilligers beschikbaar was. Bij een aantal soorten is het effect van een grotere tijdsinvestering in het oostelijke deel van het gebied merkbaar.

☐

- 1

☐
☐

- L

☐
☐

- L

☐
☐
☐☐ ☐ ☐ ☐ ☐☐ ☐ ☐

L

- Sperwer 1 territorium

Tweemaal in het Grootgoor jagend aangetroffen. De soort is broedvogel van het nabijgelegen Vlasrootgebied (2005 vastgesteld) en van het naaldbosgebied ten noordwesten van het Grootgoor (territorium in 2006).

- Buizerd 3 territoria

Het paar in de oosthoek heeft één jong grootgebracht (waarneming van een juveniel op het nest op 26 mei en 2 juni). Opvallend is dat het paar twee grote geschikte nesten in dit bos, die in eerdere jaren als nest in gebruik waren, dit jaar links liet liggen. Het andere paar huist in het midden van het gebied. Hiervan is geen broedresultaat bekend. Het paar in het SBB deel heeft hier in 2007 weer een territorium gehad. Regelmatig hebben we in juli boven dit bosdeel 3 buizerden zien cirkelen, mogelijk 3 juvenielen. Er is niet actief naar nesten gezocht, ook is niet actief de leeftijd van de vliegende vogels bepaald. Een aantal van 3 territoria binnen een oppervlak van 48 ha is een heel goed resultaat voor de buizerd. 2007 is een goed muizenjaar en dit is te zien aan het aantal van ongeveer 15 verschillende buizerden dat vanaf een waarnemingspost bij het Grootgoor gezien werd op 28 juni. Rondom de 3 territoria in het Grootgoor bevinden zich daarmee nog vele territoria in de omgeving. In 1995 werd nog geen territorium in het Grootgoor gevonden.

- (Torenvalk geen territorium)

Op 28 juni en op 14 juli bij de Gagelgoorsedijk waargenomen. Geen broedvogel. Het eerstvolgende territorium bevindt zich een kilometer ten zuiden van het Grootgoor en ten oosten van het gebied.

- (Patrijs (rode lijst, kwetsbaar) 1 territorium in de omgeving)

In het landbouwgebied bij de Gagelgoorsedijk zijn enkele keren patrijzen waargenomen. Dit levert een territorium op.

- Fazant 2 territoria

Roepende mannen telkens vanuit het bos of vanuit de naastliggende houtwal. Deze houtwal grenst aan het door SBB verpachte terrein waar biologisch wordt geboerd.

- Waterhoen 3 territoria

Een territorium langs de Run en een in het rietmoeras van het SBB deel

- Meerkoet 1 territorium

Een territorium in de begroeiing van de zandvang.

- (Scholekster 1 territorium in de omgeving)

Ten zuiden van het Grootgoor in het weilandengebied.

- (Kievit 1 territorium in de omgeving)

Ten noorden van het Grootgoor een territorium.

- Houtsnip 4 territoria

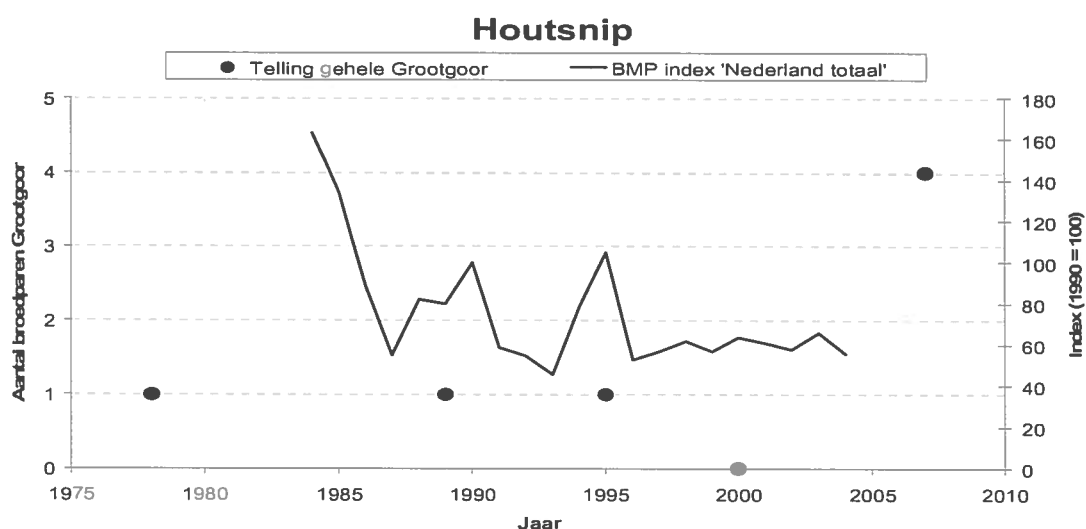
Deze soort leverde ons vele verrassingen op. Vanuit de wildbeheereenheid was ons bekend dat 's winters regelmatig houtsnippen in het bos voorkomen. Ook is een territorium vastgesteld in 1995. Daarom zijn er extra momenten gekozen om tijdens de avondschemering gericht naar deze soort te gaan kijken. Het leuke was dat iedere avond succes heeft gehad. Tijdens ieder van de 3 avonden konden we op telkens en andere plaats één of twee baltsende

mannetjes waarnemen. Ook tijdens een tweetal reguliere inventarisatierondes vlogen in de ochtendschemering baltsende snippen rond. Op 5 mei vloog voor onze voeten op een halve meter afstand een houtsnip weg vanaf de bodem van een geschikt drassig deel van het bos. Vanuit de literatuur is bekend dat er in broekbos overal houtsnippen kunnen voorkomen, maar dat er toch voorkeur bestaat voor open plekken in het bos. Wij hebben ons met name gericht op deze open plekken, die ongeveer 5 jaar geleden door de jeugdgroep van het IVN zijn opengekapt, met name ter versterking van de soortenrijkdom in het Grootgoor. We kunnen stellen dat deze opzet voor de houtsnip is geslaagd. (ook fitis en tuinfluiter hebben geprofiteerd).

De interpretatie van de waarnemingen is lastig. De houtsnipmannen kunnen grote afstanden afleggen en er is eigenlijk geen sprake van een territorium, omdat de territoria elkaar overlappen.

We hebben baltsende houtsnippen zowel boven open plekken in het bos als boven het ten noorden van het Grootgoor liggende agrarische gebied gezien, waar de vogels de aanwezige volgden. Poelmans wijst erop dat het territorium zich zowel uitstrekt in vochtig bos als in het naastliggende agrarische land. (literatuur 9).

Het aantal territoria is als volgt bepaald. Door de waarneming van twee gelijktijdig baltsende mannetjes op 11 april zijn twee “territoria” aanwezig. Dit is in het gebied op de grens van ons onderzoeksgebied en het SBB gedeelte. De fusieafstand voor de soort bedraagt 1000 meter. Buiten de beide genoemde mannetjes is nog eerdere keren een baltsend mannetje gezien in het oosten ten noordwesten van de zandvang, dus komt het aantal op 3 “territoria”. Verder is in het SBB deel is op een grotere afstand dan 1000 meter in het westen nog een “territorium” geconstateerd, dus is voor het gehele Grootgoor minimaal 4 “territoria” verdedigbaar. Aangezien we bij ieder bezoek in geschikt halfopen terrein baltsende houtsnippen te zien kregen zijn zeker meerdere exemplaren aanwezig. In alle halfopen en vochtige terreindelen hebben we de snippen kunnen waarnemen. Poelmans noemt 5-10 actieve mannetjes per 100 ha geschikt bos. (literatuur 9). Dit komt overeen met de door ons berekende dichtheid. In 1978, 1989 en 1995 werd telkens één territorium vastgesteld.

- Holenduif 3 territoria (+1)

De roep van de holenduif werd weinig gehoord. Ondanks de vele oude zwarte spechtenholen zijn weinig holenduiven in het populierendeel van het Grootgoor te vinden. Een extra paar bevindt zich in de schuur aan de Gagelgoorsedijk. Het aantal holenduiven is sinds 1978 gehalveerd.

- Houtduif

12 territoria in oostelijke deel

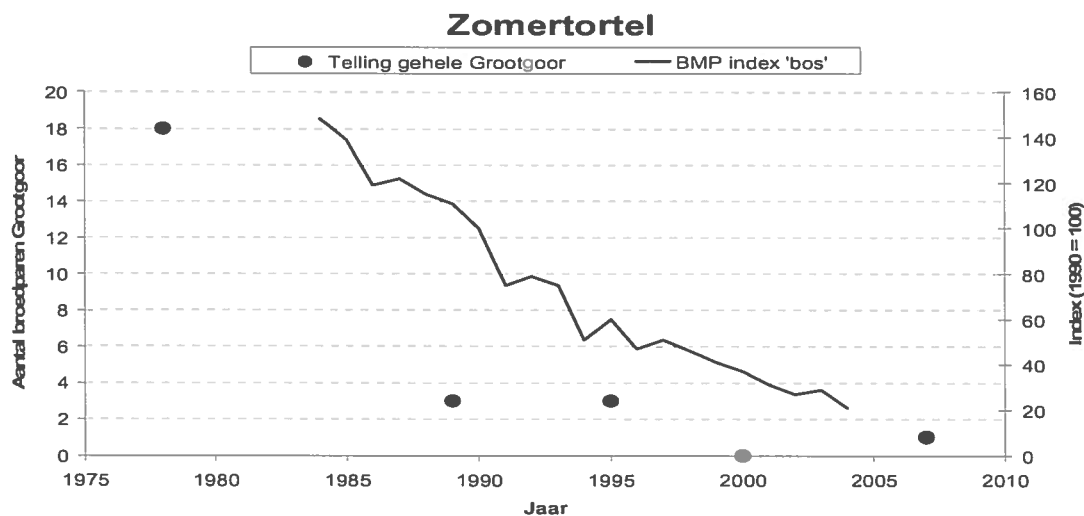
Pas op 24 juni konden we pas een goed beeld krijgen van de aantallen. Op deze datum riepen de meeste vogels, eerder was dat maar zeer gedeeltelijk het geval. Opvallend omdat de houtduif een heel gespreid en lang broedseizoen kent.

De meeste houtduiven komen in het oostelijke deel voor. Hier is de bossamenstelling meer gevarieerd en bestaat niet alleen uit els en zachte berk, maar ook uit populier en zomereik. In het SBB deel is de soort niet op aantal geteld.

- Zomertortel (rode lijst, kwetsbaar)

1 territorium

Niet aanwezig in het oostelijke deel, slechts één territorium in het westelijke deel in dichte begroeiing van grauwe wilg struweel. De zomertortel is afgenomen van 18 paar in 1978 tot 1 paar nu.

- Koekoek (rode lijst, kwetsbaar)

1 territorium

De koekoek werd vrijwel ieder telronde gehoord, het meeste in het middengedeelte van het gebied.

- (Stenuil (rode lijst, kwetsbaar)

geen territoria)

De steenuil is in dit seizoen tijdens de avondbezoeken niet gehoord. In 2006 is een territorium aan de Turfweg vastgesteld (literatuur 16) en enkele jaren geleden bij het woonhuis met schuur bij de Zandstraat net buiten het westelijke deel van het Grootgoor.

- Bosuil

3 territoria + 1 in omgeving

Drie territoria zijn vastgesteld. Op 26 febr. riepen zowel man als vrouw in het oostelijke deel, terwijl op 29 maart een andere man zich liet horen in het middendeel. Op 26 febr. riep een man bosuil in het westelijke deel. Dit territorium kon in 2006 niet worden vastgesteld. Tijdens de avonden dat we luisterden naar juveniele uilen konden we geen juveniele bosuil noteren.

- (Ransuil (rode lijst, kwetsbaar)

0 territoria)

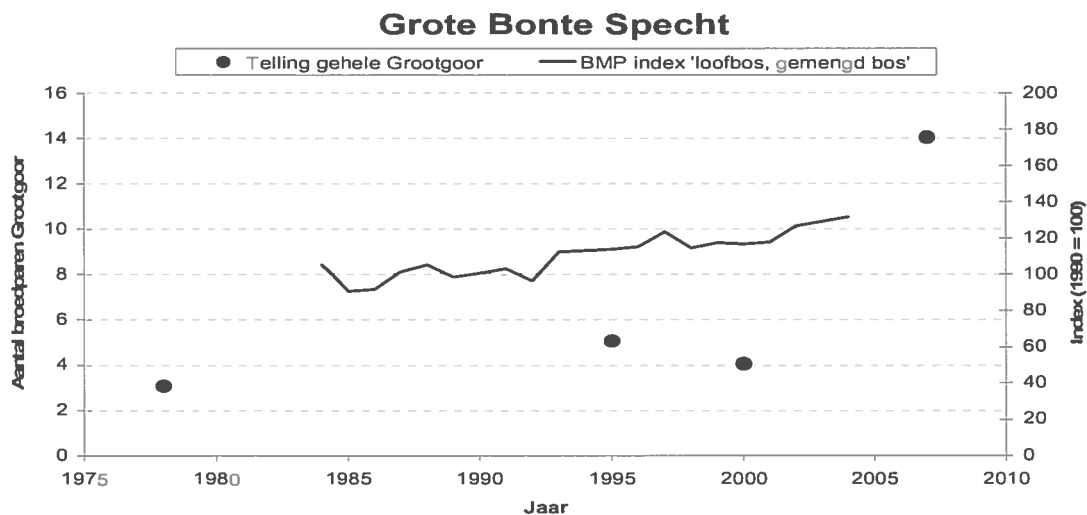
Tijdens de avonden voor het vaststellen van juveniele uilen later in het seizoen hoorden we geen ransuilen in het Grootgoor, maar wel 3 juvenielen bij de visvijver van de Vlasroot. Deze waren vanaf het Grootgoor op 500 meter goed te horen. Ook in 2005 werden ze daar vastgesteld. In 2005 werd de ransuil nog in het Grootgoor op een nest waargenomen op 9 april en dat leverde een territorium op, naast dat van de Vlasroot. Poelmans noemt als factor die het

-

-

-

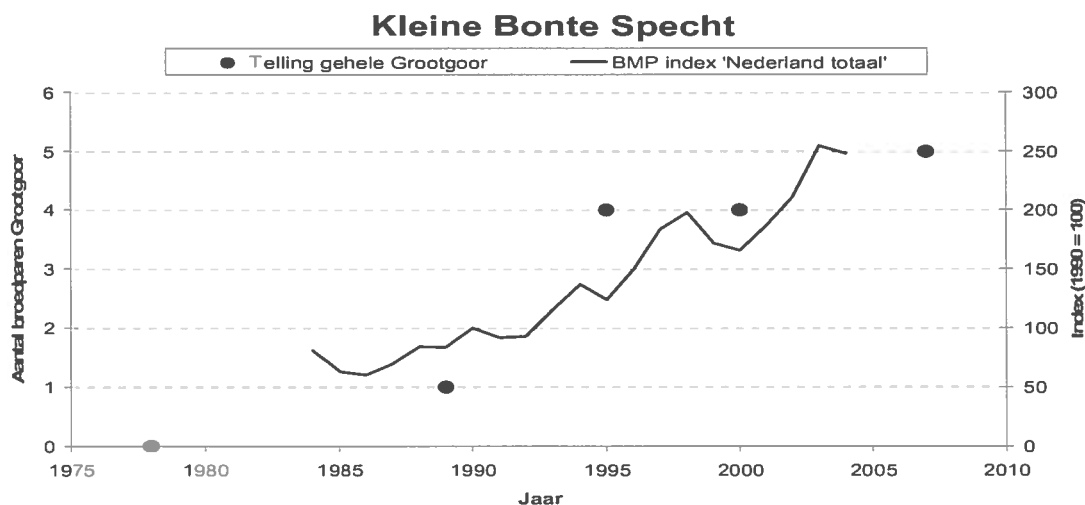
-

- Kleine bonte specht

5 territoria

Er werden veel waarnemingen van kleine bonte spechten genoteerd. Tijdens de rondes en bij enkele incidentele bezoeken in totaal 18 waarnemingen. Bij de interpretatie is rekening gehouden met het gegeven dat alleen het mannetje de roep laat horen en dat beide geslachten roffelen. Als we deze interpretatie toepassen komen veel territoria op de stippenkaart te staan. De soort vindt in dit bos een optimaal biotoop. In 1989 werden de eerste kleine bonte spechten genoteerd. Daarna bleven ze steeds aanwezig en stegen de aantallen.

- (Boomleeuwerik

1 territorium in de omgeving)

In het landbouwgebied ten noorden van het Grootgoor kon een territorium worden vastgesteld. De vogel liet zijn zang horen over een groot gebied en tot halverwege juni.

- (Huiszwaluw (rode lijst, gevoelig)

10 territoria in omgeving)

Geschat 10 territoria bij de eerste boerderij aan de Wilgerijs op Bergeijks grondgebied gezien vanuit het oosten. De zwaluwen fourageren veel boven het Grootgoor.

- Boompieper

3 territoria

Een klein aantal territoria alleen in het westelijke deel, alle aan de rand van het bos. De soort is in 2006/7 voor het eerst opgemerkt.

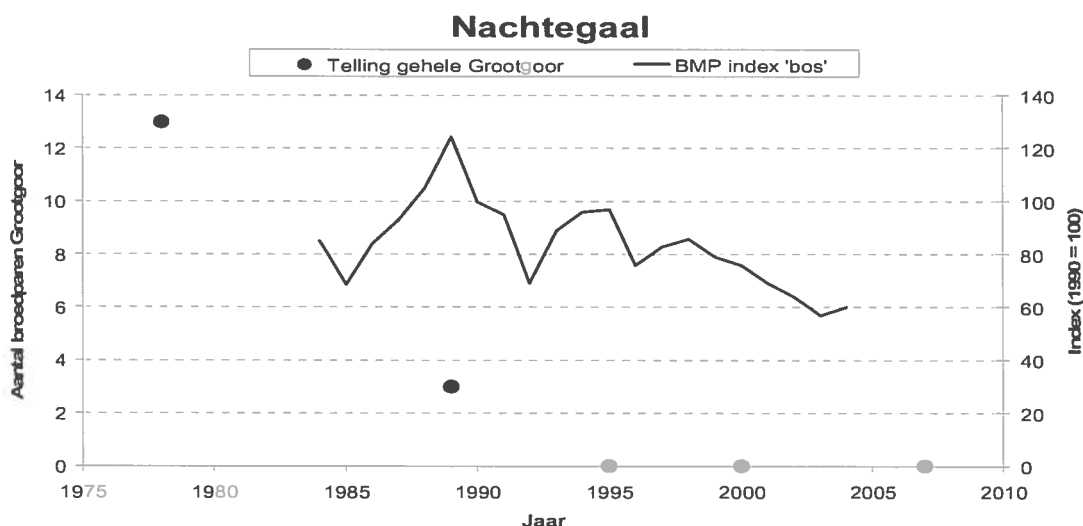
- (Witte Kwikstaart 21 territorium in de omgeving)
In een schuur en een boerderij in het noordelijke landbouwgebied.

- Winterkoning 62 territoria in het oostelijke gebied
Dit is de meest algemene soort in het Grootgoor. We konden tijdens iedere ronde en in grote aantallen winterkoningen noteren. De dichtheid is 207 territoria/100 ha. Poelmans vermeldt dat vochtige bostypen met een dichte ondergroei en een rijke strooisellaag optimaal habitat vormen. (literatuur 9) Hij noemt een dichtheid van 100-200 paar/100 ha in dit biotoop. In het Grootgoor is de dichtheid het grootste in het elzen en berkenbroekbos. In het eikenberkenbos en het elzenbroekbos gemengd met populieren is de dichtheid lager.

- Heggenmus 13 territoria
De heggenmus is geen veel voorkomende broedvogel. Het broekbos is te open voor de soort. Met name dichte bosjes ontbreken. Waar deze wel aanwezig zijn komt de soort voor. Met name bij de opengekapte plekken zien we dit. Het aantal territoria daalde van 29 in 1978 naar 13 in 2006/7.

- Roodborst 39 territoria in het oostelijke gebied
De roodborst heeft voorkeur voor niet te dichte bodembegroeiing en een goed ontwikkelde struiklaag (literatuur 9). In het Grootgoor is de bodembegroeiing zeer dicht, waardoor dit een beperkende factor voor roodborsten is. De zang van de soort was uitbundig tijdens de telrondes. Dat we pas vanaf ronde 4 geldige waarnemingen konden noteren heeft geen enkele invloed gehad op de resultaten. De dichtheid is 130 territoria/100 ha. Poelmans noemt 100-140 paar/100 ha.

- (Nachttegaal geen territoria)
In 1978 zongen nog 13 nachtegalen in het gebied, in 1989 nog 3 en in 1995 is de soort verdwenen. Dit komt overeen met de trend in heel Nederland op de zandgronden. Oorzaak is de sterk toegenomen verdroging waardoor de bosbodems vervuigd zijn.

- (Gekraagde roodstaart 1 territorium in de omgeving)
Langs de bosrand aan de zuidoostkant komt een territorium voor.

- (Roodborsttapuit 1 territorium in de omgeving)

In het open weilandengebied ten zuiden van het moerasbos vinden we één territorium langs ruige perceelranden.
- Merel 18 territoria in het oostelijke deel

Merels in bosgebied laten maar op bescheiden wijze van zich horen. 's Ochtends zingen ze kort en de verspreiding is relatief gering. Pas na vele telrondes ontstaat een beeld van de bezetting. Er zijn geen plekken in het onderzochte gebied aan te wijzen waar de aanwezigheid groter is, de verspreiding is daarmee redelijk homogeen. Dichtheid: 60 territoria/100 ha. Ten opzichte van de inventarisatie van 1978 (94 territoria/100 ha) is de dichtheid flink gedaald.
- Zanglijster 12 territoria

De zanglijster bereikt in het Grootgoor ongeveer dezelfde dichtheid als de merel. Dit komt in weinig bosgebieden voor. Meestal zien we de kritische zanglijster er minder.
- (Spotvogel (rode lijst, gevoelig) 1 territorium)

Eén territorium in de dichte houtsingel aan de noordoostzijde. Het Grootgoor is ongeschikt voor de soort.
- Tuinfluiter 17 territoria

De tuinfluiter heeft struweel en jong bos als voorkeursbiotoop (literatuur 9). We konden de soort maar in beperkt aantal vaststellen op plaatsen waar het bos gekapt is en op open plekken die zijn ontstaan door omgewaaide bomen waardoor dus natuurlijke verjonging optreedt. Het aantal territoria is sinds 1978 ongeveer gelijk gebleven.
- Zwartkop 43 territoria

De zwartkop heeft wat hogere bomen met een goed ontwikkelde struiklaag nodig. In het Grootgoor wordt een hoge dichtheid bereikt. Poelmans noemt 20-60 paar/100 ha in loofbos. Het Grootgoor heeft een dichtheid van 82 territoria/100 ha.
- Tjiftjaf 45 territoria

Ten opzichte van de zwartkop kiest de tjiftjaf iets makkelijker een territorium in bomen met maar weinig ondergroei (literatuur 9). De dichtheid vanuit literatuur is 90-170 paar/100 ha. In het Grootgoor 84 territoria/100 ha.
- Fitis 10 territoria

De fitis is pioniersoort van bosvegetaties (literatuur 9). We troffen de soort specifiek aan op plekken waar jonge bosopslag tot ontwikkeling komt, dus in de opengekapte gedeeltes of in bestaande grauwe wilg struwelen of in dichtere struikbegroeiing aan de rand van het bos. Voor het overige is het Grootgoor ongeschikt als broedgebied. De aantallen fitissen zijn sinds 1978 gedaald van 54 naar 10 territoria.
- Goudhaan 2 territoria

Twee territoria in de oudere sitkasparren opstand.
- Bonte vliegenvanger 1 territorium

Een territorium in het moerasbos in het westelijke deel.

- Staartmees 4 territoria

Op enkele plekken aangetroffen. Deze plekken lijken enige relatie te hebben met een dichtere struiklaag. In het moerasbos met halfopen struiklaag komt de soort niet voor. .

- Matkop (rode lijst, gevoelig) 7 territoria

In het Grootgoor is veel dood hout aanwezig, dus is aan nestgelegenheid voor de soort geen gebrek. De soort heeft een groot territorium van gemiddeld 7,5 ha (broedvogelatlas Nederland, 2002). De dichtheid is 14 territoria/100 ha. Poelmans geeft een dichtheid van 15-25 paar/100 ha voor loofbos.

- Kuifmees 3 territoria

Twee paartjes gekoppeld aan kleine gedeeltes met wat groveden en een paartje in sitkaspar.

- Pimpelmees 19 territoria

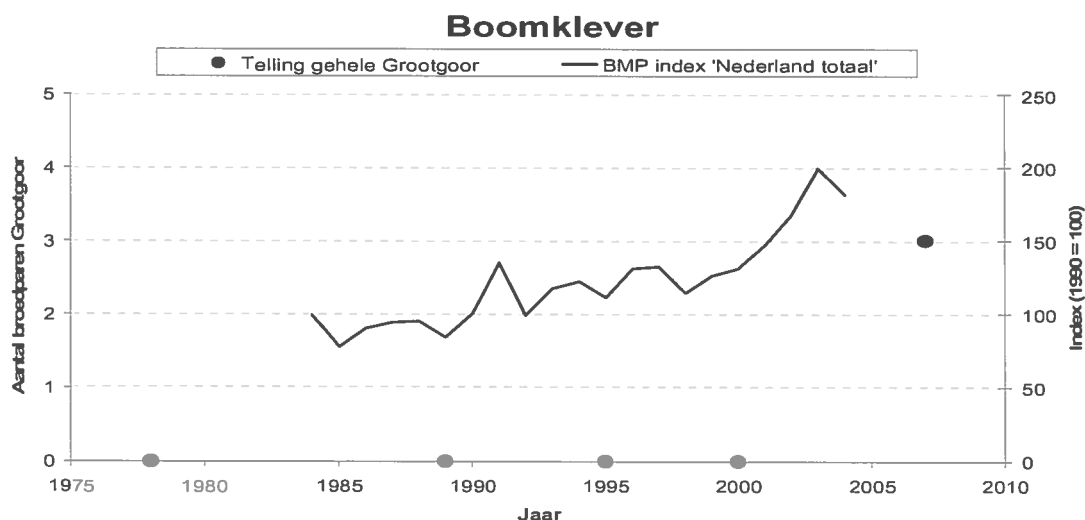
Poelmans geeft een dichtheid van 30-50 paar/100 ha in loofbos. Wij vonden 38 territoria/100 ha.

- Koolmees 40 territoria

Poelmans geeft een dichtheid van 50-80 paar/100 ha in loofbos. Wij vonden 76 territoria/100 ha.

- Boomklever 3 territoria

In het oostelijke deel zijn de meeste boomklevers aangetroffen in de omgeving van de pastoorstuin met oude eiken en zilversdoorns. Op grond van het criterium van 300 meter fusieafstand verschijnen drie territoria. In één territorium werden 3 juvenielen waargenomen. De soort komt nog niet voor in het eigenlijke moerasbos waar alleen oude elzen te vinden zijn.

- Boomkruiper 25 territoria

De boomkruiper komt zowel in het moerasbos met alleen zwarte els en zachte berk als in het meer gemengde bos in even grote dichtheid voor. De dichtheid is 50 territoria/100 ha in het Grootgoor. Oudere bomen genieten de voorkeur, zowel wat betreft nestplaats als voedselbron. Pas in 1995 wordt de boomkruiper voor het eerst vastgesteld.

- Wielewaal 2 territoria

Nog slechts één territorium in dit in eerdere jaren beter bezette gebied. Het is opvallend dat dit overgebleven territorium ligt in het meer gemengde loofbos, met hoogopgaande populier. Het eigenlijke moerasbos valt af. Dit komt overeen met de beschrijving van Poelmans die noteert dat de wielewaal een voorkeur heeft voor opener bos met een grote variatie in sluiting van de kroonlaag. Dit is het geval in het gedeelte met populier.

- Gaai 6 territoria

Op 15 april werd nog een groep van 10 gaaien gezien die met elkaar met luid gekrijs door het moerasbos vlogen. Dit territoriale gedrag leidde tot een aantal waarnemingen van enkele roepende vogels of paartjes.

- (Kauw geen territorium)

Er is maar één waarneming in de geldende periode van een kauw gedaan. Het geringe voorkomen lijkt vreemd gezien het grote aanbod aan nestgelegenheid in populier. Misschien is de aanwezigheid van een paartje haviken hiervan de oorzaak?

- Zwarte Kraai 7 territoria

De kraai komt verspreid over het gebied voor.

- Spreeuw 14 territoria

De spreeuw is een lastig vast te stellen soort in dit dichte bos. Op 17 maart tijdens de eerste telronde zagen we ongeveer 20 ex. nog in groepsverband in het zuidelijke moerasbos met populier, dus in potentieel geschikt broedgebied. In verdere telrondes kon hier en daar spreeuwenzang genoteerd worden, maar het meest verspreid in het moerasbos. Het meest geschikte gebied leverde veel spreeuwen op maar geen zangactiviteit. Daarom is ronde 2 meegenomen voor deze soort. Door de warme lente dit jaar is het verantwoord ronde 2 op 31 maart, 1 dag voor de geldige periode mee te nemen in de resultaten. Van de meeste spreeuwen zijn de jongen ongeveer tegelijk uitgevlogen. Op 24 juni werden nog enkele voedselvluchten naar en vanuit het bos waargenomen van tweede broedsels. Dichtheid in gehele gebied: 28 territoria/100 ha.

- Vink 33 territoria in het oostelijke deel

Niet de meeste algemene zanger in dit broekbos. Deze positie neemt de winterkoning in. De dichtheid in het gehele gebied: 110 territoria/100 ha.

- (Geelgors. 1 territorium in de omgeving).

Het territorium ligt aan een bosrand in de omgeving.

4.4 Vogelgroepen.

De aanwezige broedvogelbevolking vormt een belangrijke maatstaf voor de mate van ontwikkeling van natuurlijke levensgemeenschappen. Wanneer de vogelbevolking wordt opgedeeld in groepen, waarbij soorten die ongeveer dezelfde biotoopeisen gemeen hebben, samen een groep vormen, kan een beeld ontstaan van het onderzochte landschap (literatuur 12). In onderstaand overzicht zijn voorkomende soorten per soortgroep genoemd. Alleen van de soortgroepen waarvan een redelijk aantal verschillende soorten voorkomt zijn besproken. Door een vergelijking van de huidige broedvogelbevolking met die van 1978 kunnen conclusies worden getrokken over de ontwikkeling van het Grootgoor.

Een tweetal indicatoren zijn bij de soortgroepen van belang, het betreft het aantal kenmerkende soorten en de veeleisendheid van deze soorten.

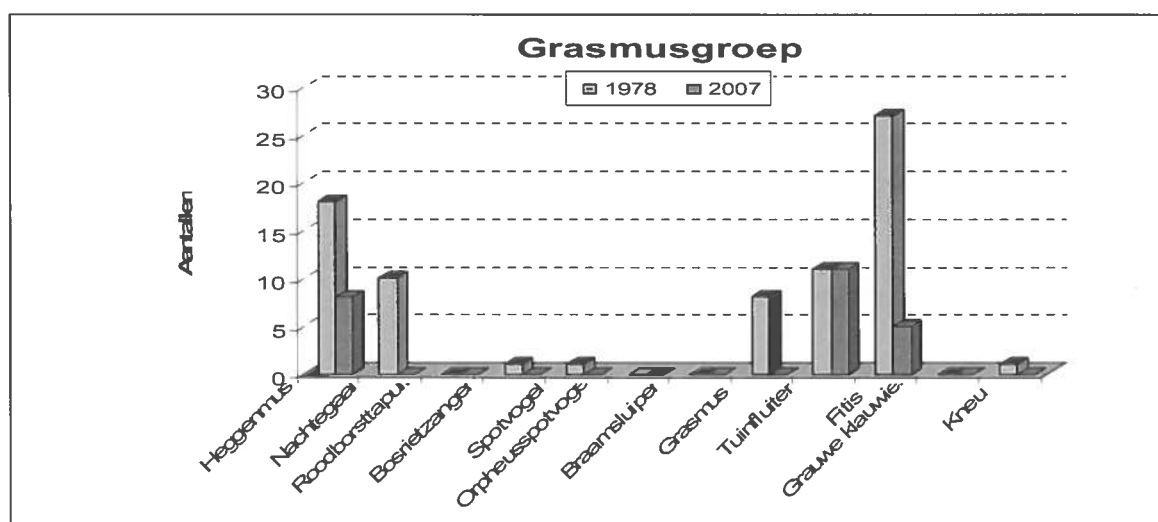
Hoe meer kenmerkende soorten aanwezig zijn, hoe beter het betreffende biotoop is ontwikkeld. De onderstreepte kenmerkende soorten komen in het onderzochte gebied in het betreffende biotoop voor in 2006 en 2007.

Het getal tussen haakjes geeft de veeleisendheid van de soort aan op een schaal van 1 tot 5, waarbij 1 een weinig kritische soort is, 2 een vrij kritische soort, 3 een kritische soort, 4 een zeer kritische soort en 5 een zeer kritische soort die is uitgestorven.

Grasmusgroep: struwelen, opslag en zeer jong bos, bosranden met struiken.

heggenmus (1), nachtegaal (2), roodborstapuit (2), bosrietzanger (2), spotvogel (2), orpheusspotvogel (2), braamsluiper (2), grasmus (2), tuinfluiter (1), fitis (1), grauwe klauwier (3), kneu (2).

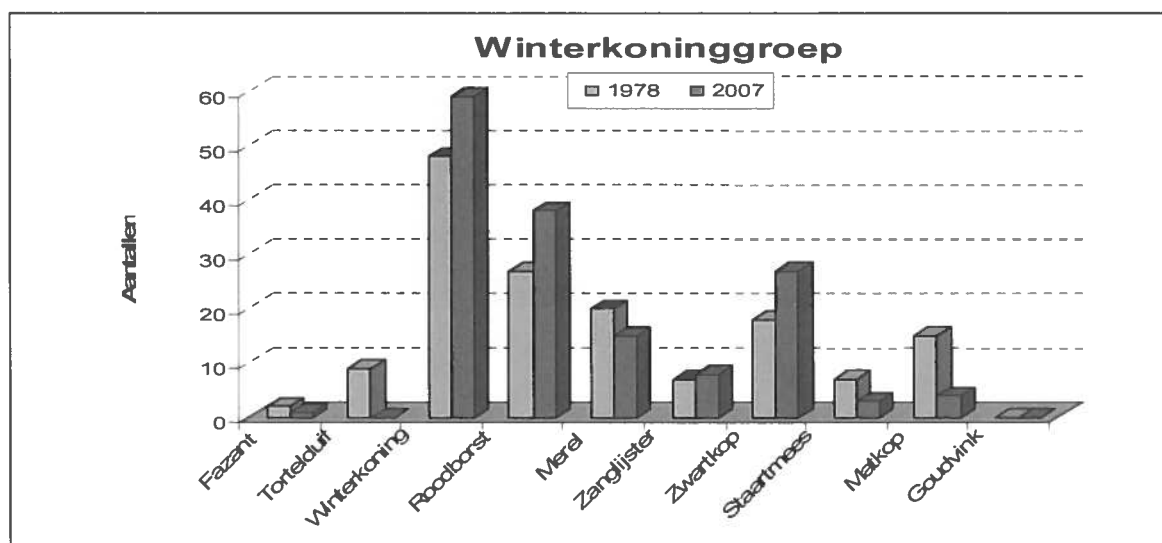
Van de grasmusgroep zijn weinig soorten aanwezig. Ten opzichte van 1978 is de aanwezigheid van deze groep sterk afgenomen. De randen van het Grootgoor zijn nauwelijks als mantel/bosrand ontwikkeld. Er is een harde overgang van het bos naar de beek of het agrarische gebied. In het Grootgoor bevinden zich een beperkt aantal open plekken met grauwe wilg struweel.

Winterkoninggroep: jong bos, struiklaag in bossen

fazant (1), tortelduif (2), winterkoning (1), roodborst (1), merel (1), zanglijster (2), zwartkop (1), staartmees (1), matkop (1), goudvink (2).

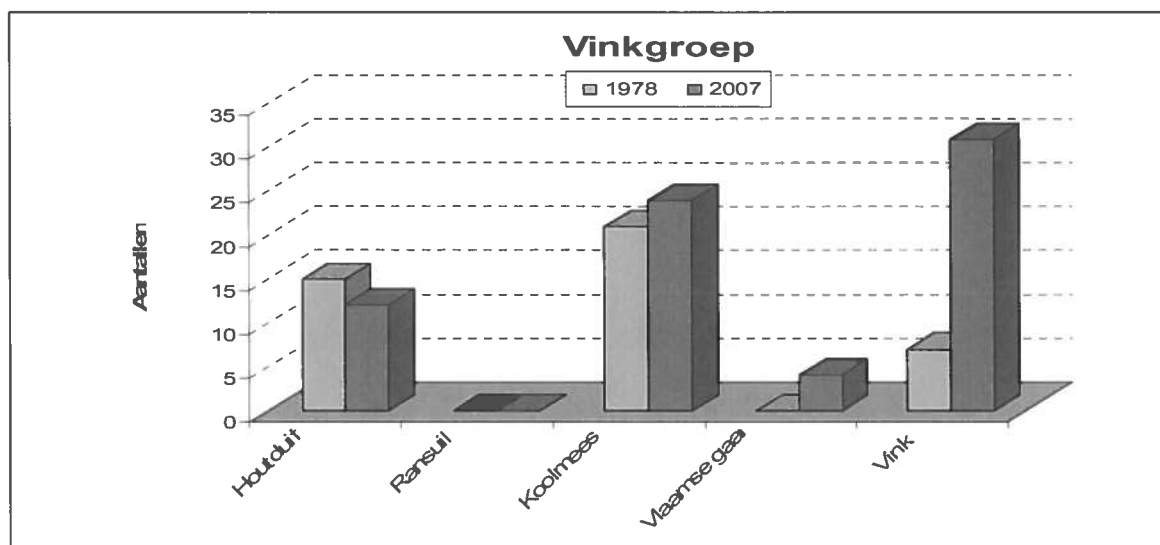
Deze groep was en is zeer goed vertegenwoordigd, zowel in variatie aan soorten als het totaal aantal exemplaren. Het geeft aan dat de kruid en struiklaag in het bos uitgebreid aanwezig is.

Vinkgroep: opgaand bos

houtduif (1), ransuil (2), koolmees (1), gaai (1), vink (1).

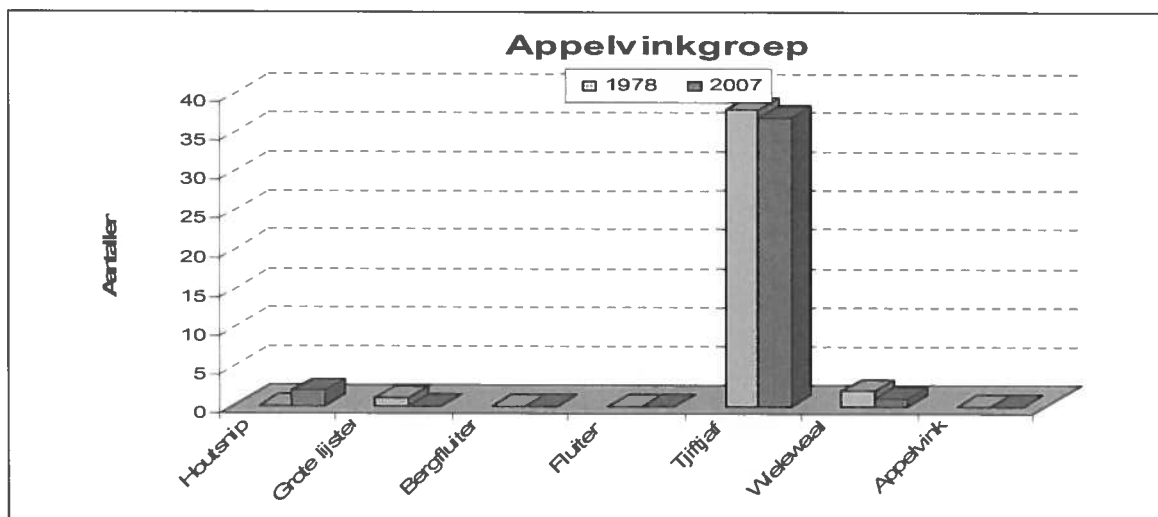
Op de ransuil na, die tijdelijk aanwezig is geweest, kwamen en komen alle soorten voor.

Appelvinkgroep: opgaand bos met loofbomen

houtsnip (2), grote lijster (2), bergfluit (2), fluit (2), tijftjaf (1), wielewaal (2), appelvink (2).

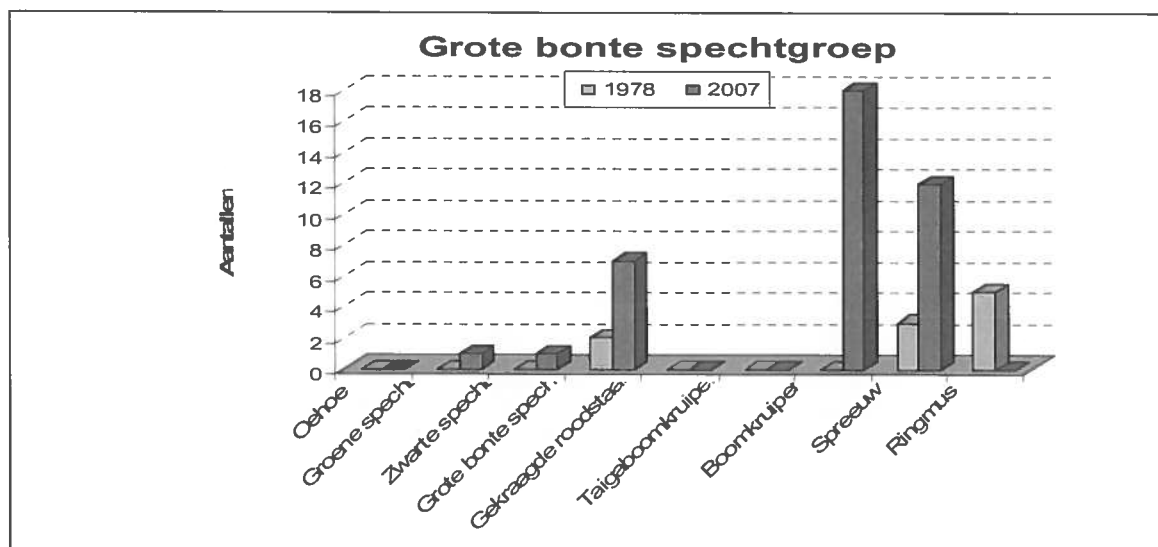
Van deze groep is de houtsnip als vrij kritische soort nu aanwezig. In 1978 ontbrak de houtsnip nog. Enkele andere vrij kritische soorten ontbreken. De variatie in loofbomen met bijbehorende zaden is in dit type loofbos beperkt.

Grote bonte spechtgroep: oud opgaand bos met dood hout en holtes.

oehoe (4), groene specht (2), zwarte specht (2), grote bonte specht (2), gekraagde roodstaart (2), taigaboomkruiper (2), boomkruiper (2), spreeuw (1), ringmus (2).

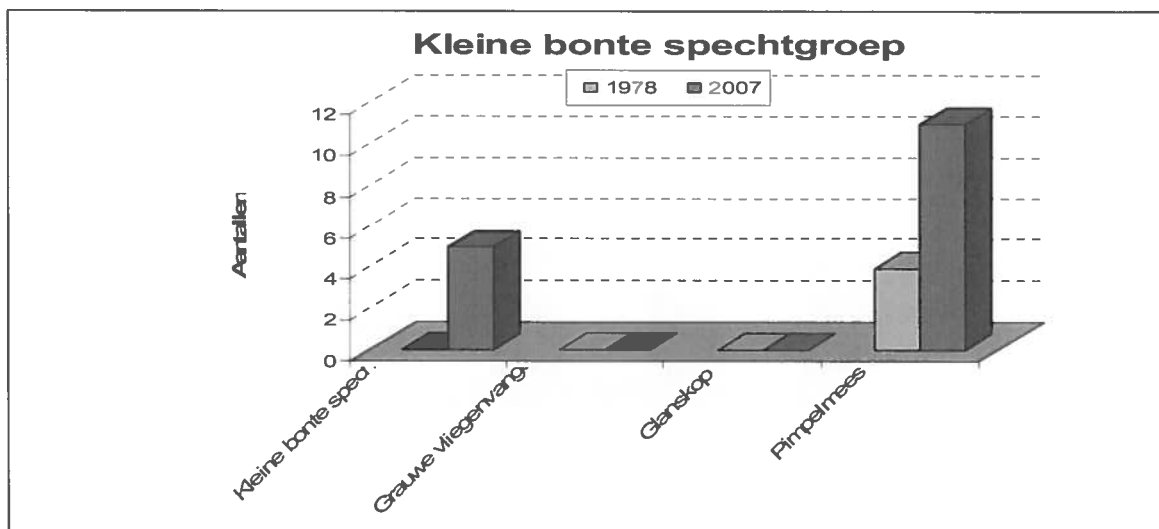
Deze groep is zeer goed vertegenwoordigd met de meeste soorten en in goede aantallen. De spechten soorten en de boomkruiper zijn sinds 1978 verschenen of sterk in aantal toegenomen.

Kleine bonte spechtgroep: opgaand bos met loofbomen en holtes.

kleine bonte specht (3), grauwe vliegenvanger (2), glanskop (2), pimpelmees (1).

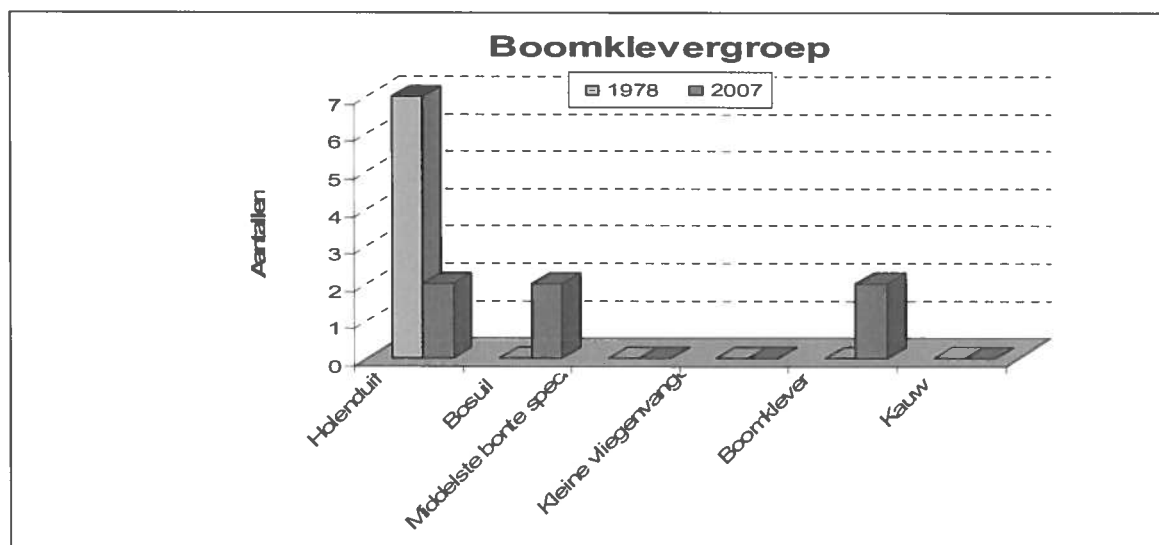
De kleine bonte specht komt in relatief groot aantal voor. De grauwe vliegenvanger ontbreekt. Vermoedelijk heeft dit als oorzaak dat de variatie in het broekbos nog te gering is. Ook deze groep is als geheel goed vertegenwoordigd.

Boomklevergroep: zwaar loofhout

holenduif (2), bosuil (2), middelste bonte specht (5), kleine vliegenvanger (3), boomklever (2), kauw (2).

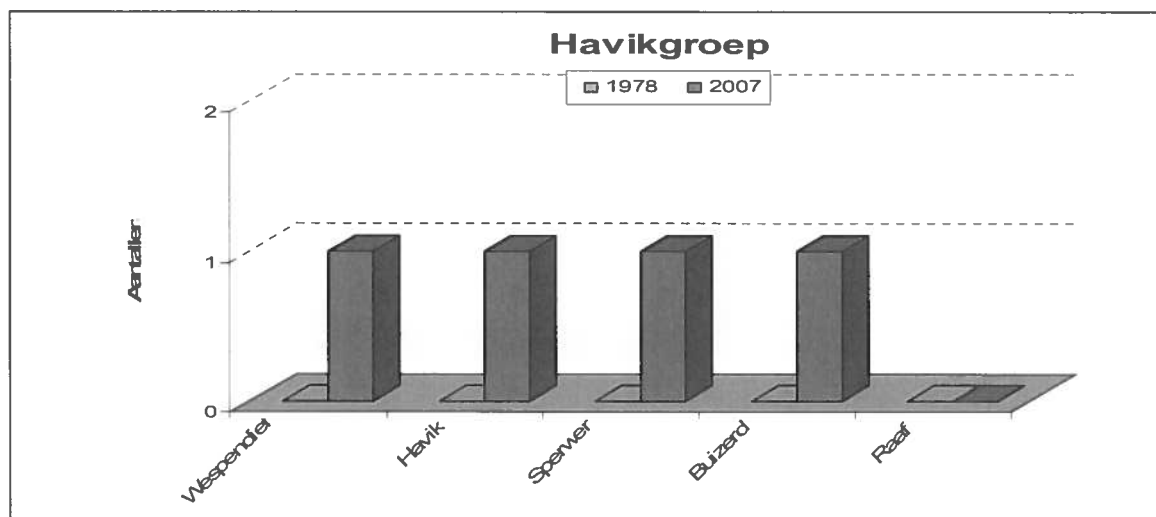
Het zware loofhout is nu voldoende aanwezig voor boomklever en bosuil. In 1978 was dit nog niet het geval. De zwarte specht zorgt voor veel aanvullende holtes.

Havikgroep: roofvogels van bossen

wespendief (3), havik (2), sperwer (2), buizerd (2), raaf (3).

Van de havikgroep komen wespandief, havik, sperwer en buizerd voor. Het gebied is daarmee van grote waarde voor roofvogels geworden. In 1978 was hiervan nog geen sprake.

5. Conclusies en aanbevelingen.

5.1 Vergelijking met eerder onderzoek.

Het Grootgoor is regelmatig op broedvogels onderzocht. Het betreft de volgende onderzoeken:

- 1978: vlakdekkende inventarisatie door het ACJN uit Eersel, gebaseerd op 11 ochtendbezoeken tussen 11 maart en 8 juni (literatuur 1)
- 1989: idem P. vd Wielen in opdracht van Staatsbosbeheer, gebaseerd op 14 ochtendbezoeken (literatuur 17)
- 1995: idem R. Vogel in opdracht van Staatsbosbeheer, gebaseerd op 5 ochtendbezoeken, onderzoek naar roofvogelnesten en enkele avondbezoeken. (literatuur 15)
- 2000: gedeeltelijk vlakdekkende inventarisatie door het IVN Veldhoven-Vessem, alleen uitgevoerd vanaf de randen van het gebied, waardoor kleine zangers in het centrum van het terrein onvolledig werden gekarteerd. (literatuur 4)
- 2006: westelijke deel vlakdekkend door bureau Waardenburg in opdracht van SBB, gebaseerd op 6 ochtendbezoeken en 4 aanvullende bezoeken vanwege nachtaktieve soorten en roofvogels. (literatuur 2)
- 2007: oostelijke deel vlakdekkend door IVN Veldhoven-Vessem, gebaseerd op 8 ochtendbezoeken, 3 tellingen van roofvogels overdag, 6 tellingen van uilen en 3 tellingen van houtsnippen.

De onderzoeken geven een redelijk tot goed beeld van de ontwikkeling van de broedvogelsoorten door de jaren heen. De onderzoeksintensiteit in de diverse onderzoeken is verschillend. Vooral het aantal uitgevoerde telrondes en het tijdstip ervan leidt tot verschil in aantallen. Zo maakt het veel uit of alleen in de vroeg ochtenduren werd geteld, of dat tot aan het middaguur werd doorgegaan zoals in een aantal onderzoeken het geval was.

Zoals uit de opvolgende onderzoeken te zien is ontwikkelt het gebied zich steeds meer van een halfgesloten vrij jong elzen en berkenbroekbos met gedeeltes met grauwe wilgstruweel, naar een geheel gesloten steeds ouder bos. De struweelsoorten zijn grotendeels verdwenen. De echte bossoorten zoals spechten en bosuil zijn verschenen. Opvallend is het verschijnen van een grote variatie aan uilen en roofvogels. Doordat enkele kleine stukken opnieuw zijn opengekapt krijgen soorten zoals houtsnip opnieuw kansen.

5.2 Conclusies voor de ecologische waarde van het Grootgoor.

In het onderzochte gebied komen momenteel een aantal rode lijst soorten voor.

Daarvan zijn *kwetsbare* soorten: boomvalk, zomertortel, koekoek en groene specht.

Daarvan is een *gevoelige* soort: matkop.

Aan *rode lijst* soorten zijn verdwenen: ransuil, nachtegaal (kwetsbaar) en kneu en spotvogel (gevoelig)

Aan *kritische* soorten volgens de systematiek van Sierdsema (literatuur 12) komen voor: wespendif en kleine bonte specht.

Kijken we naar de soorten van *bijlage 1 van de Vogelrichtlijn* dan zien we wespendif en zwarte specht.

Het gehele onderzochte gebied is bijzonder rijk aan roofvogels. De volgende soorten komen er voor (broedvogel of voedselterritorium): wespandief, buizerd, havik, sperwer, boomvalk (jachtgebied) en torenvalk (omgeving). De oorzaak voor deze rijkdom is te vinden in de combinatie van het Grootgoor als broed- en rustgebied en het aanwezig zijn van voldoende jachtgebied in de omgeving. De ontoegankelijkheid van het Grootgoor is een belangrijke factor in de aanwezigheid en bescherming van de broedende roofvogels en uilen. De bosuil broedt in hoge dichtheid in het Grootgoor zelf, de ransuil heeft er gebroed en de steenuil komt in de onmiddellijke nabijheid voor. (literatuur 5)

Het moerasbos het Grootgoor heeft samenvattend een zeer grote waarde voor vogels. Daarnaast heeft het zoals in hoofdstuk 2 is beschreven ook een zeer hoge waarde voor vegetatie van elzenbroek en berkenbroek.

5.3 Aanbevelingen voor beheer van natuurwaarden, landschap en recreatie.

Door de hoge natuurwaarde verdient het Grootgoor een afdoende bescherming. Planologisch is het beschermd in de bestemmingsplannen van Eersel en Veldhoven. Een mogelijke bedreiging is een nieuw tracé van de N 69, dat het gebied kan gaan aantasten. Ook een tracé dat in de omgeving van het gebied komt zal het sterk negatief gaan beïnvloeden door geluid en licht. De broedvogelstand voor kwetsbare soorten zal hier sterk onder gaan lijden. Het gebied is nu ook aangetast. Dit wordt veroorzaakt door de wateronttrekking door de Run en de Pinkgieter, die het meeste kwelwater snel uit het gebied trekken. Ook is er geen bufferzone om het bos heen. Door verdere grondaankopen en het verhogen van de grondwaterstand kan de natuurwaarde verder stijgen en kan het unieke en zeldzame elzenberken broekbos zich herstellen. Er is veel prima kwelwater aanwezig.

Het beheer bestaat uit niets doen. Dit is de meest gewenste keus. Lokaal kan het grauwe wilgstruweel worden bevoordeeld door de bomen ter plekke te kappen. Dit is gedeeltelijk al gebeurd. Te overwegen zou zijn het westelijk gelegen grauwe wilgstruweel ook van boomopslag te ontdoen. Het is de vraag of dit mogelijk is zonder veel schade aan te richten aan het struweel en de bodem. Dit deel is geheel ontoegankelijk door de dikke veenlaag.

Het is gewenst dat de bosgedeeltes die in partikulier eigendom zijn naar de gemeente Veldhoven of Staatsbosbeheer overgaan. Er kan vervolgens bosomvorming plaatsvinden. Op sommige gedeeltes staat sitkaspar, een soort die hier niet thuishoort. Loofbos is hier op zijn plaats. De aanwezige populieren vertonen voldoende tekenen van verval. Aktief ingrijpen door ze te rooien is overbodig.

De omgeving van het Grootgoor zal in de komende tijd verder voor natuur en waterdoelen worden ingericht. De Run zal volgens plan gaan hermeanderen, de stuwen zullen mogelijk verdwijnen. Als voldoende grond in de omgeving is aangekocht kan de waterstand flink omhoog. De Pinkgieter zal zijn sterk waterafvoerende functie verliezen en het Grootgoor zal alleen nog in de zomer betreedbaar zijn. Voor de rest van het jaar zal het grootste deel van het gebied onder water staan. Door de kwel zullen veel bijzondere plantensoorten terugkomen. Nieuwe vogelsoorten zullen volgen.

De omgeving zal er weer als een halfgesloten beekdal met veel houtsingels uit gaan zien. Poelen zullen worden aangelegd. Het gebied zal langs de beek worden verbonden met andere natuurgebieden langs de Run zoals het Witvenbos en de Dommel. Zie hiervoor ook de visie van het IVN uit 2000.

Het Grootgoor leent zich niet voor recreatie. De zeer hoge natuurwaarde is voor een deel te danken aan de ontoegankelijkheid en de rust die daarvan het gevolg is. Er lopen nu vrijwel geen paden door het gebied. Dit moet zo blijven. Als er paden aangelegd zouden worden verschijnen ongetwijfeld ook de illegale motorcrossers en verschijnen loslopende honden en worden veel broedvogelsoorten verdreven. Ook voor de hoge reeestand zou dit fataal zijn. Dit gebied is het enige Veldhovense natuurgebied dat geen recreatie kan verdragen. Dergelijk gebieden moeten er in onze ogen ook kunnen zijn. Hier heeft de natuur absolute voorrang.

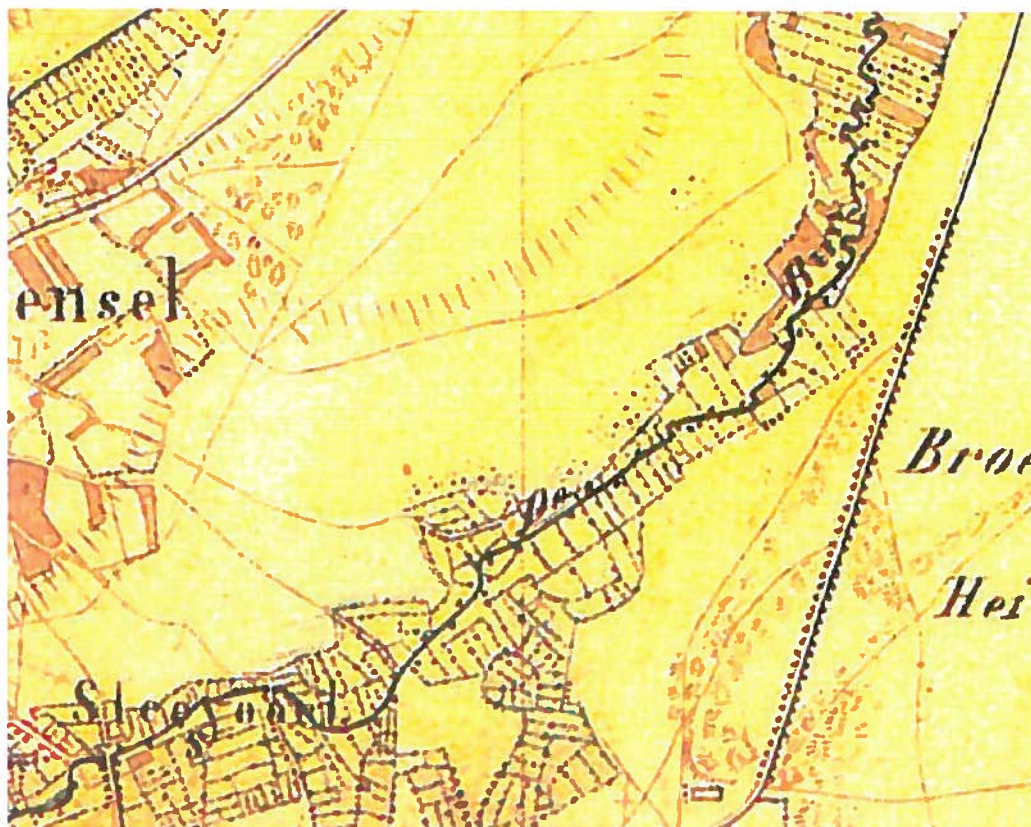
We benadrukken de waarde van het gebied en hopen dat het als eenheid in stand blijft en zich verder kan ontwikkelen tot een uniek moerasbos in Veldhoven.

Literatuurlijst

1. Bakermans, M. (1978), Broedvogelinventarisatie Grootgoor 1978, ACJN afdeling de Klampert te Eersel
2. Bureau Waardenburg, Broedvogels in de boswachterij Eersel in 2006, in opdracht van Staatsbosbeheer.
3. Dijk, A. van (1996), Broedvogels inventariseren in proefvlakken, Handleiding Broedvogel Monitoring Project, SOVON.
4. IVN Veldhoven/Vessem (2000), Ontwikkelingsvisie beekdal de Run (inclusief broedvogelinventarisatie in 2000).
5. IVN Veldhoven/Vessem (2006), Samenvatting broedvogelinventarisaties van Veldhoven en Riethoven van 2000 tot en met 2005
6. Kessel, J. van, (1996), Natuurgebied Groot Goor, Plantenwerkgroep de Kempen
7. Konink, J.J. de (1979) Reptielen en amfibieën in het Grootgoor, RIN, Leersum
8. Luitingh, A.J. (1970), Het Grootgoor, in:Natura 67^e jaargang no.4, KNNV.
9. Poelmans W. en J. van Diermen, Broedvogels van midden en oost Brabant, provincie Noord-Brabant.
10. Provincie Noord-Brabant: Streekplan 2002, Groene Hoofdstructuur.
11. Ravon, (mei 2005), Werkatlas amfibieën en reptielen in Noord-Brabant.
12. Sierdsema, H., (1995), Broedvogels en beheer, SOVON en SBB.
13. Vaessen, A. (1976), De vegetatie van het Grootgoor, CKJN afdeling Tongel en de Klampert.
14. Van der Goes en Groot, (2006), Vegetatiekartering van enkele objecten in Eersel en de Kempen, in opdracht van de provincie Noord-Brabant.
15. Vogel, R. (1995), Broedvogels van de boswachterijen Eersel/de Kempen en de Cartierheide in 1995, Sovon inventarisatierapport 1995/08
16. Vogelwerkgroep de Kempen, (juni 2007), Steenuilen en kerkuilen in de gemeente Veldhoven
17. Wielen, P. van der, (1990), Broedvogelkartering van het Grootgoor in de boswachterij Eersel 1989, rapport Staatsbosbeheer.

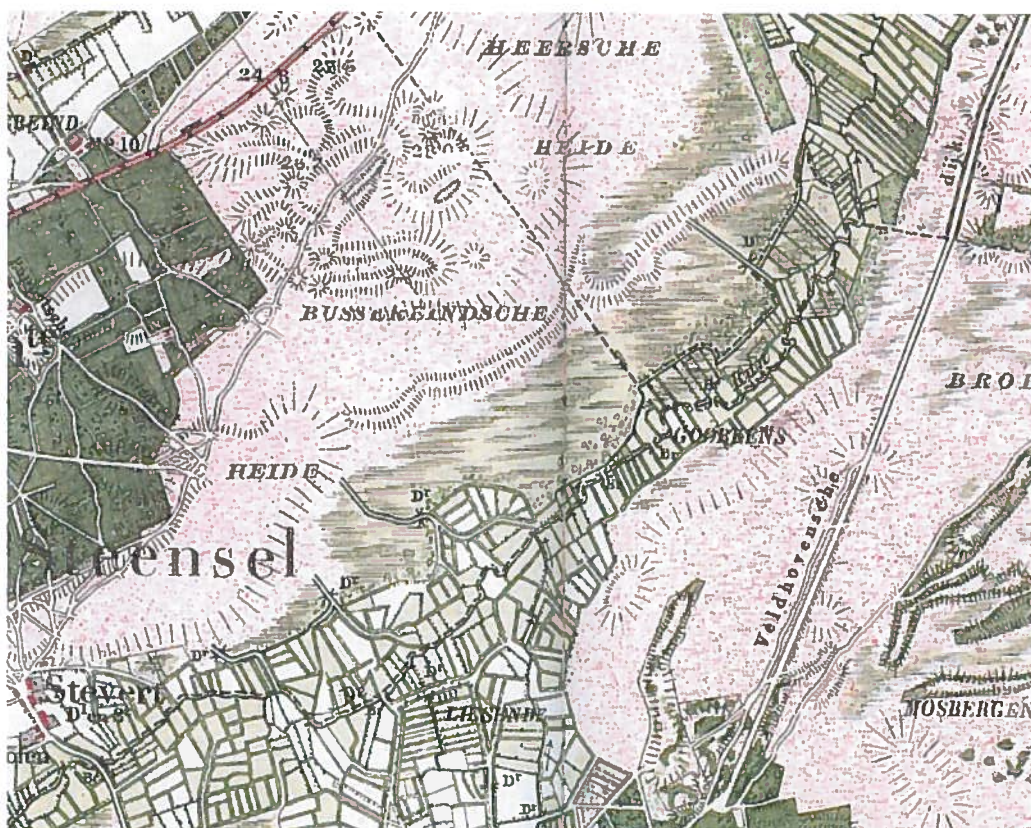
Bijlagen.

- A1. Topografische kaarten van 1850 en 1900.
- A2. Topografische kaarten van 1930 en 2000.
- B Groene Hoofdstructuur streekplan 2002.
- C 1 t/m 14 Stippenkaarten van broedvogels.

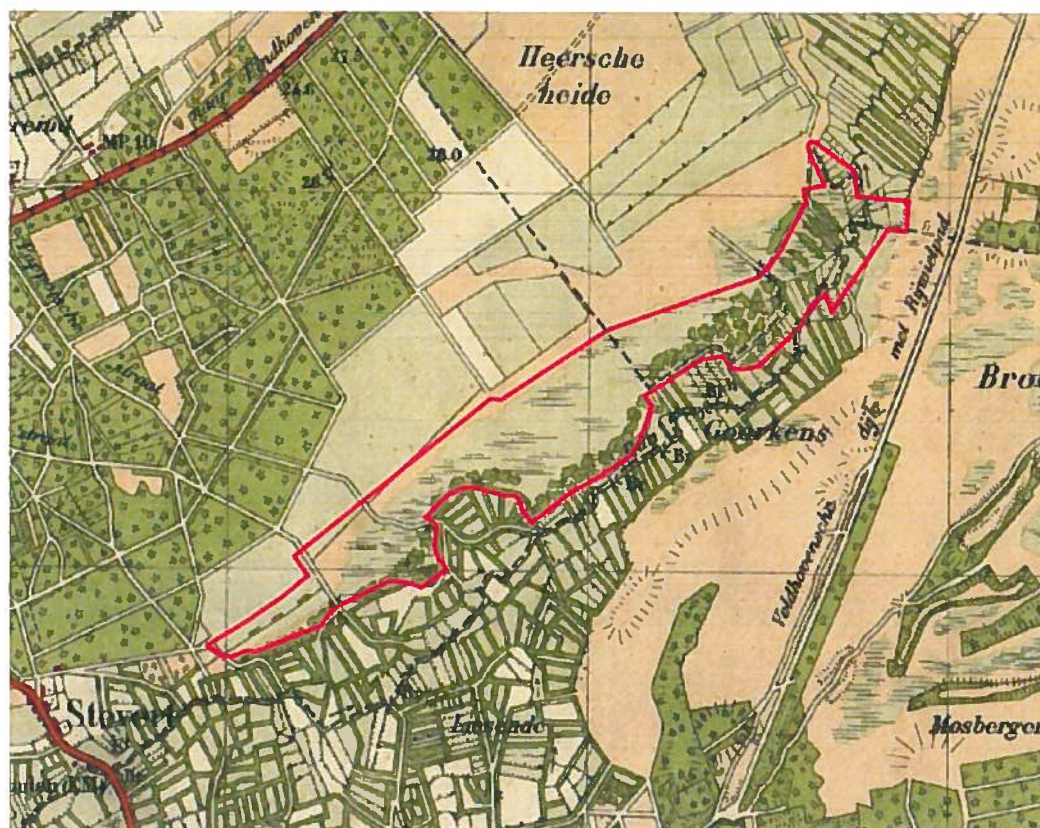
Omstreeks 1850

Bron:
 Grote Historische Atlas van Nederland
 Deel 4: Zuid Nederland 1838-1857

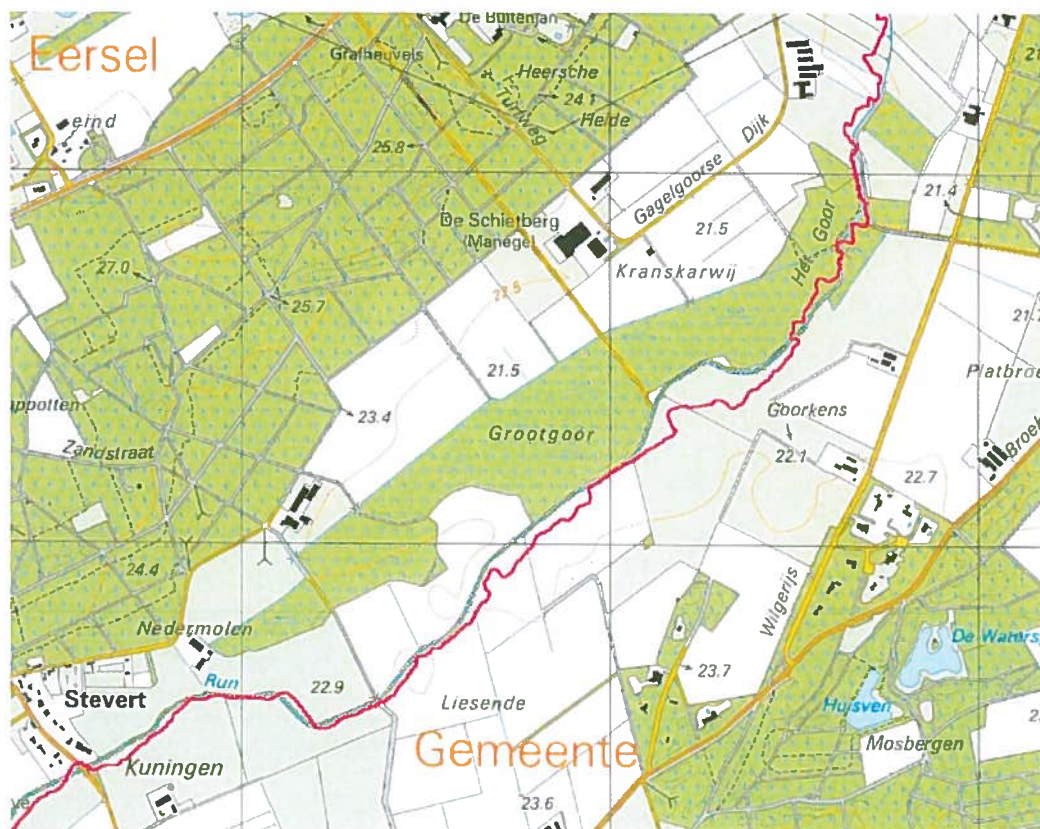
Omstreeks 1900

Bron:
 Historische Atlas Noord Brabant
 Uitgeverij Robas Producties 1989

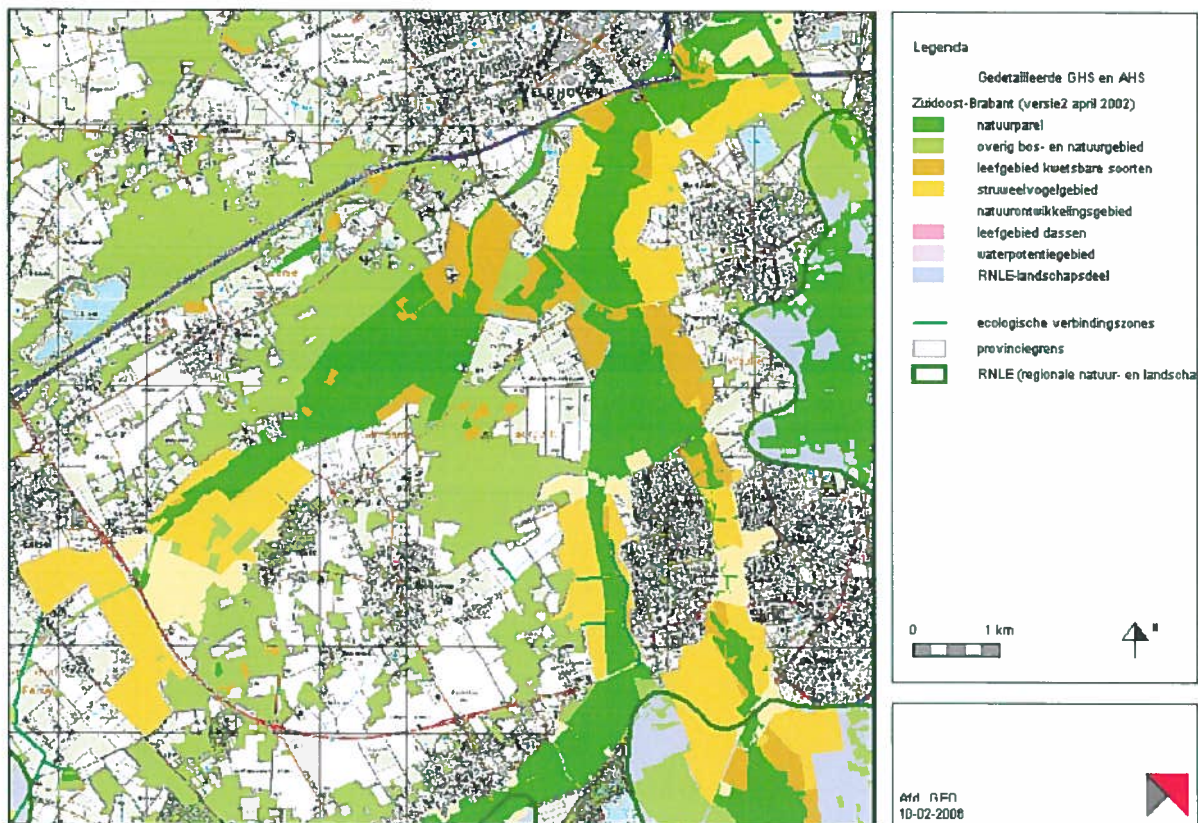
Omstreeks 1930 met in rood de huidige contour van het Grootgoor

Bron:
Historische topografische kaarten
Provincie Noord Brabant, Bureau GEO

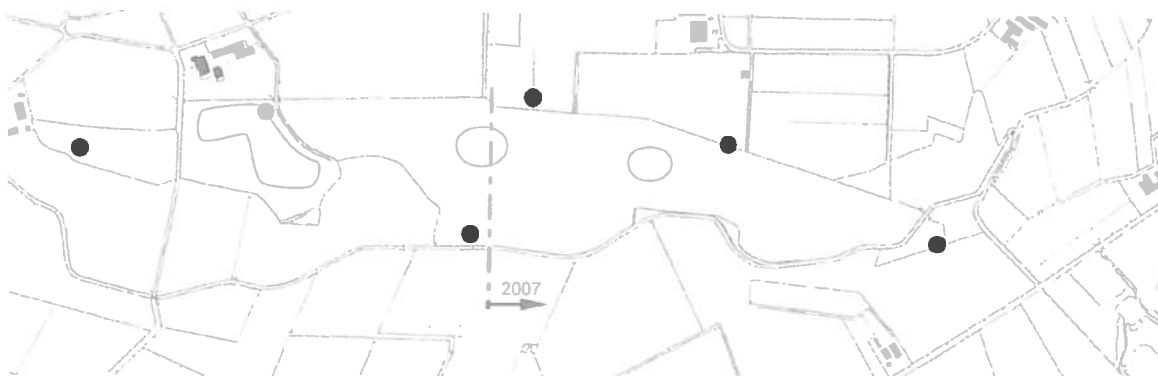
2000 met in rood de loop van de vroegere ongekanaliseerde Run

Bron:
Topografische kaart van Nederland
51 D Veldhoven

Groene Hoofdstructuur (GHS)

Bijlage B

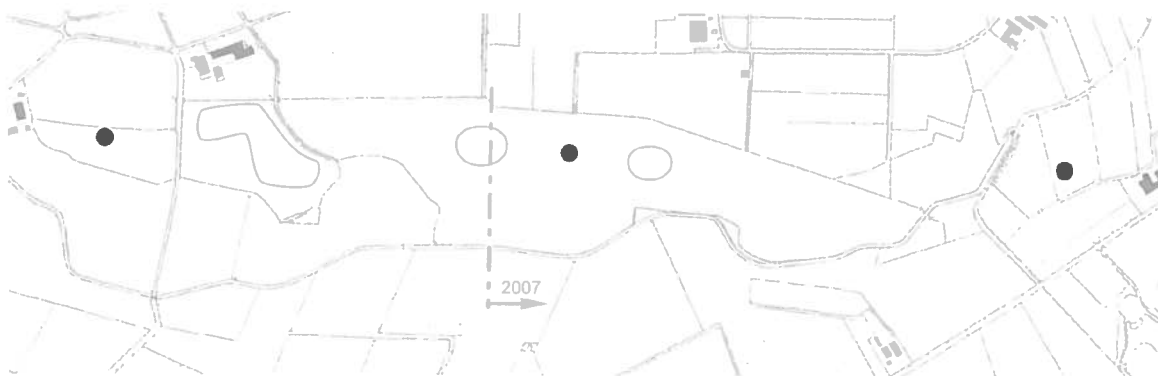
Wilde eend 6

Wespendif 1

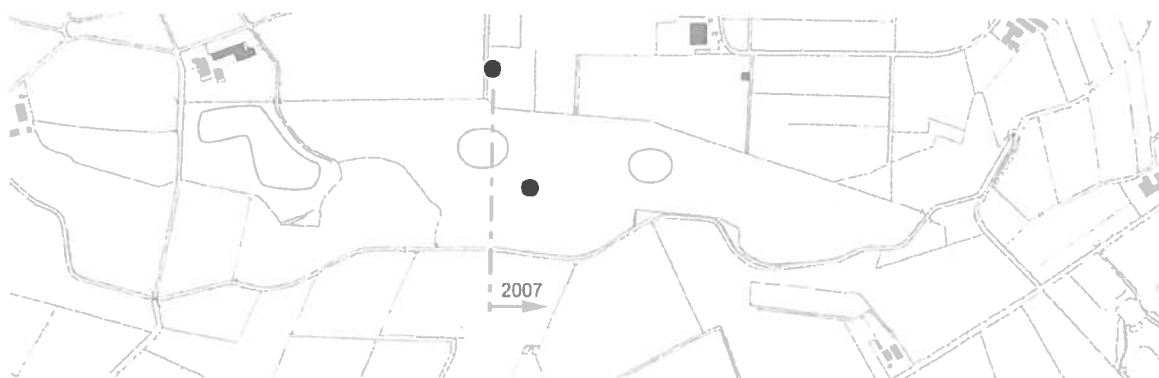
Sperwer 1 Alleen gegevens van 2007

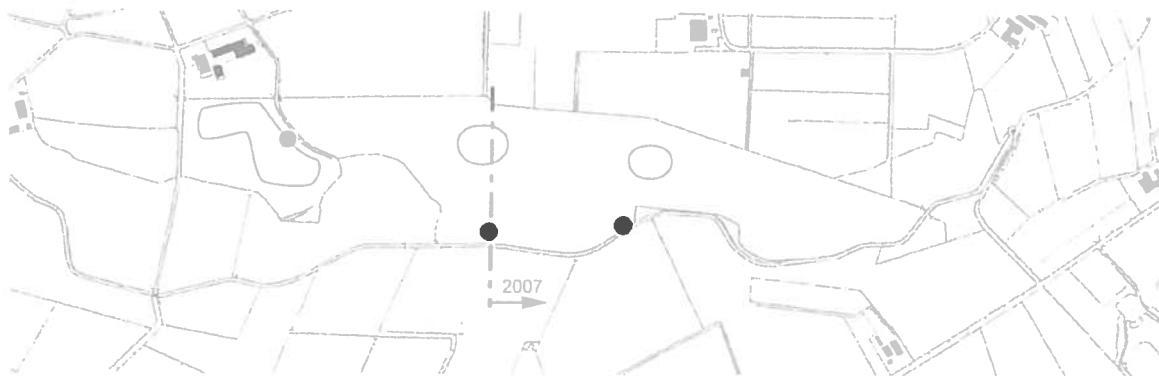
Buizerd 3

Patrijs (1) Alleen gegevens van 2007

Fazant 2

Waterhoen 3

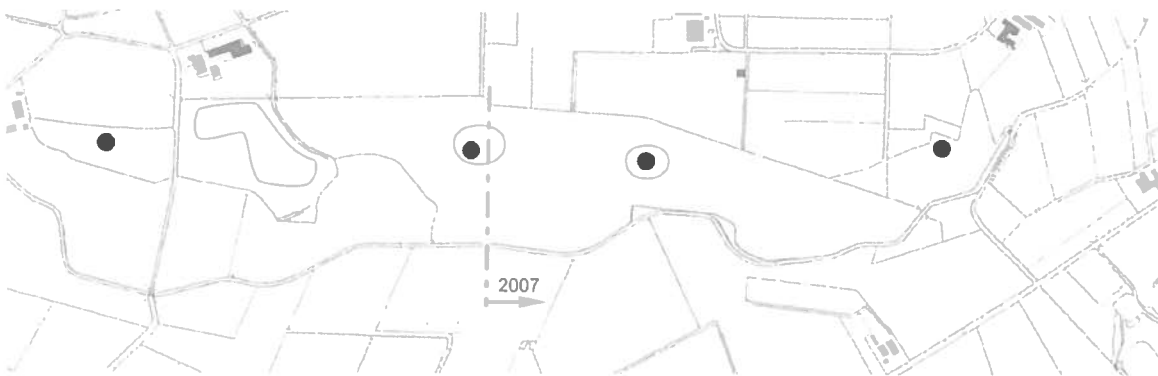
Meerkoet 1 Alleen gegevens van 2007

Scholekster (1) Alleen gegevens van 2007

Kievit (1) Alleen gegevens van 2007

Houtsnip 4

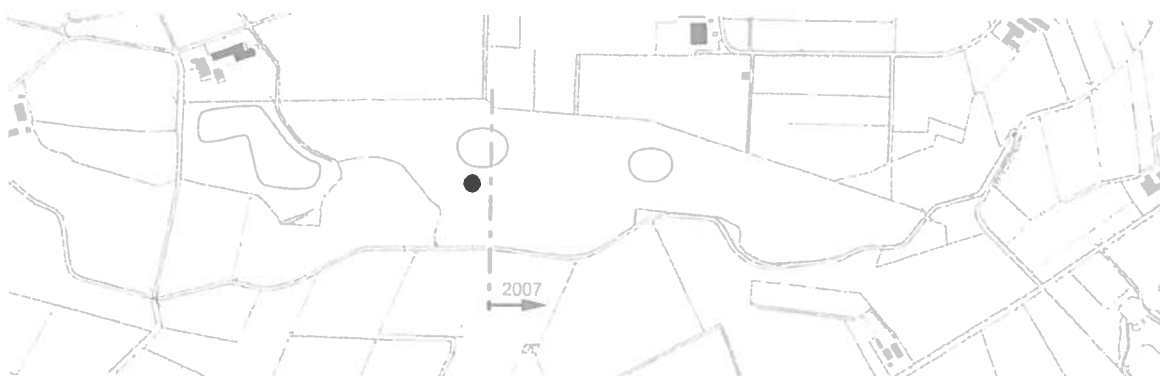
Holenduif 3 (+1) Alleen gegevens van 2007

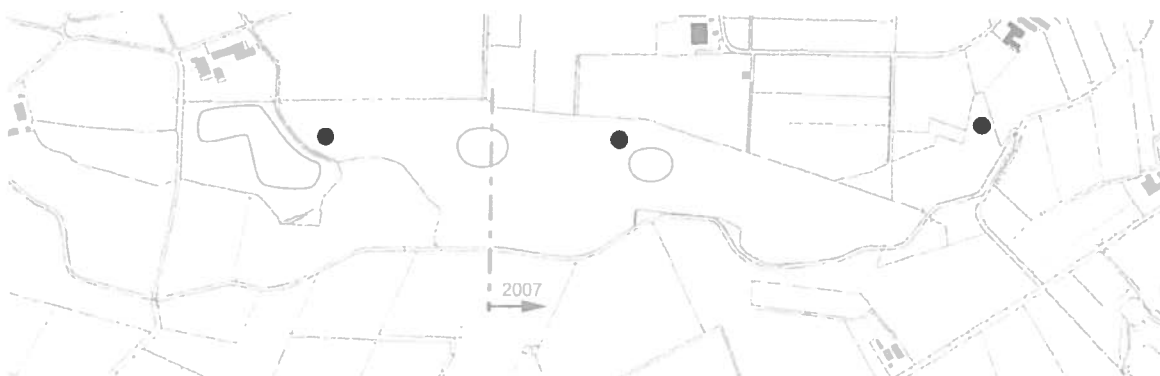
Houtduif 12 Alleen gegevens van 2007

Zomertortel 1

Koekoek 1

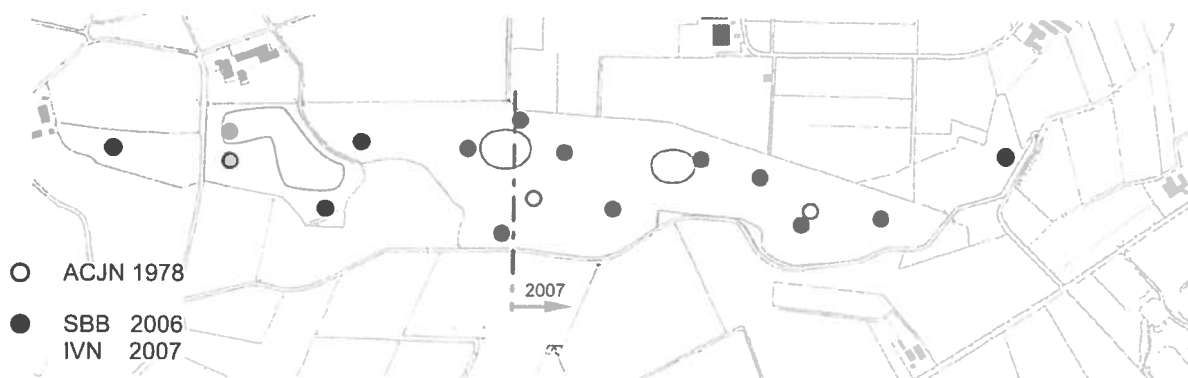
Bosuil 3

Groene specht 1

Zwarte specht 1

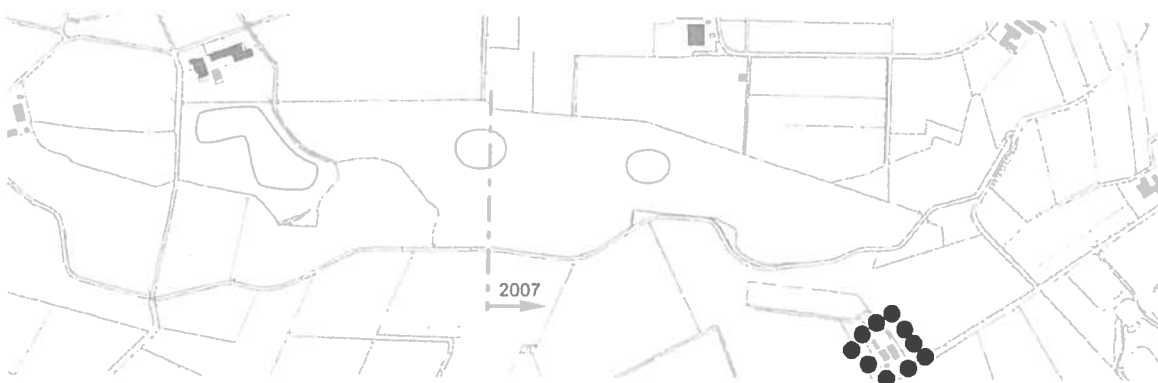
Grote bonte specht 14

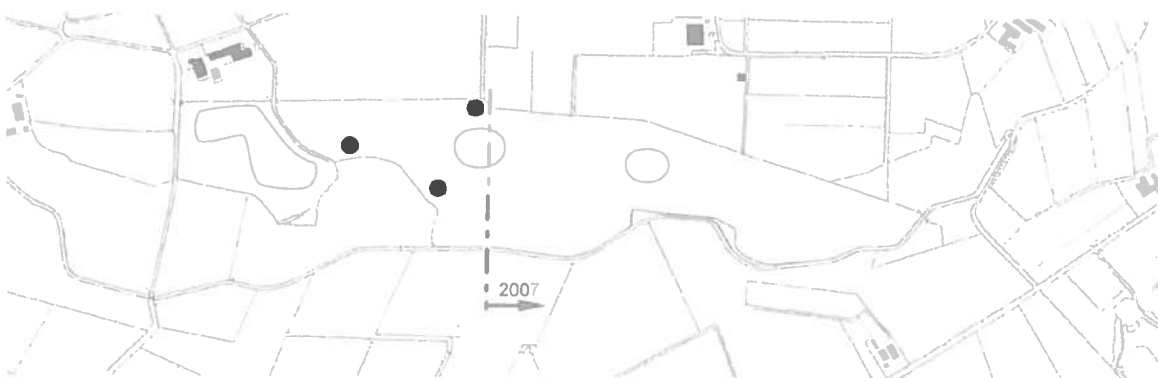
Kleine bonte specht 5

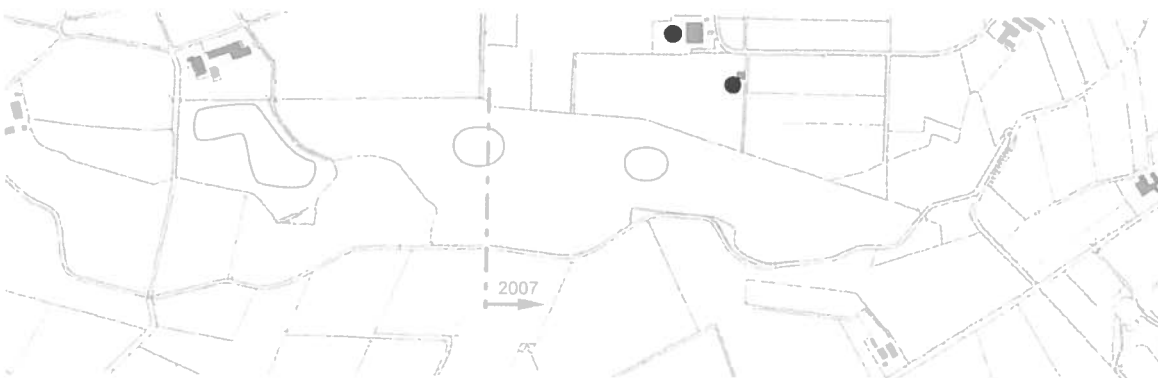
Boomleeuwerik (1)

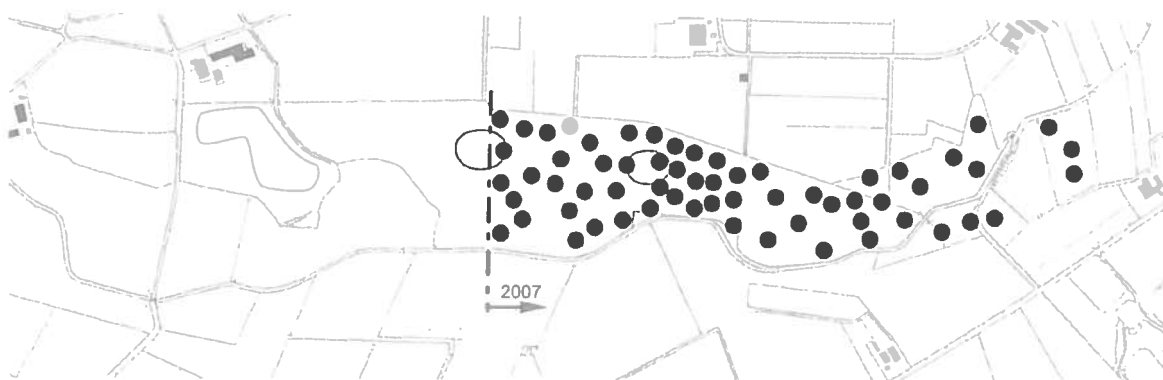
Huiszwaluw (10) Alleen gegevens van 2007

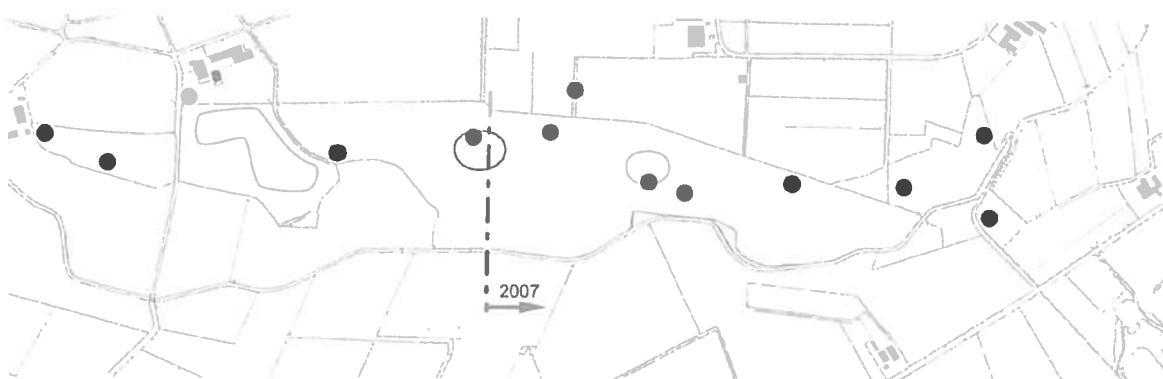
Boompieper 3

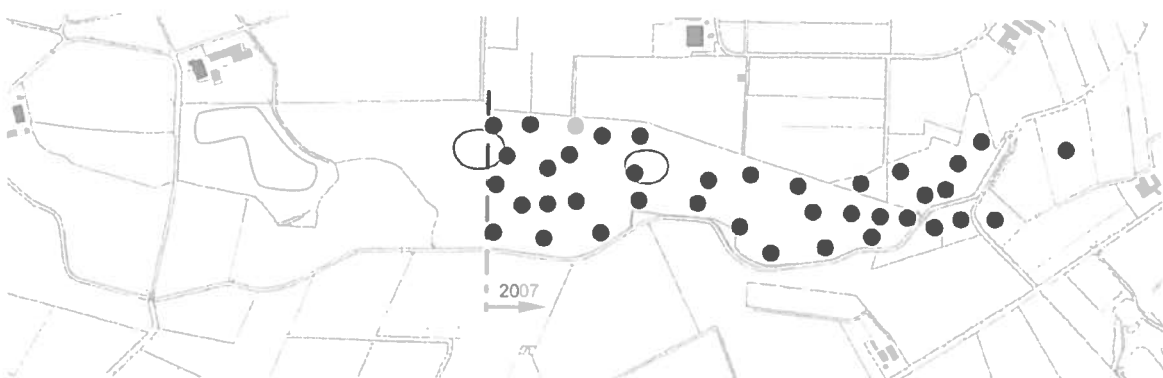
Witte kwikstaart (2) Alleen gegevens van 2007

Winterkoning 62 Alleen gegevens van 2007

Heggenmus 13

Roodborst 39 Alleen gegevens van 2007

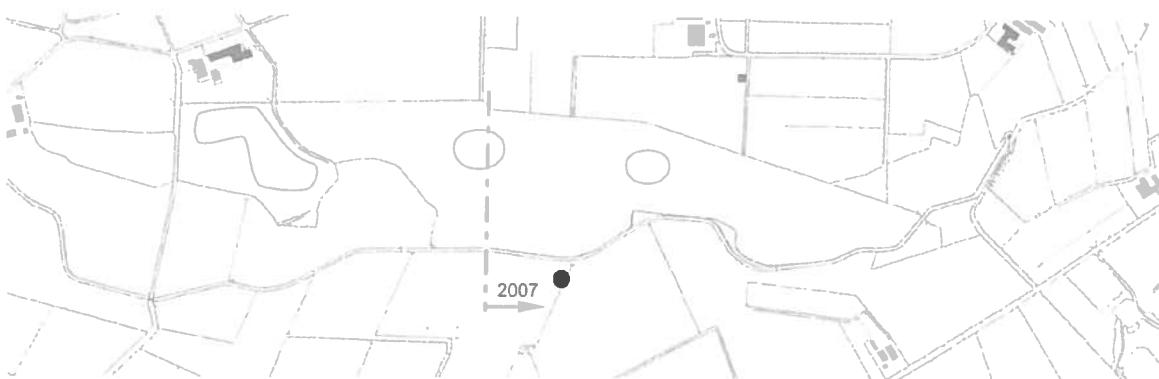
○ ACJN 1978

● SBB 2006
IVN 2007

Nachtegaal 0

Gekraagde roodstaart (1) Alleen gegevens van 2007

Roodborsttapuit (1) Alleen gegevens van 2007

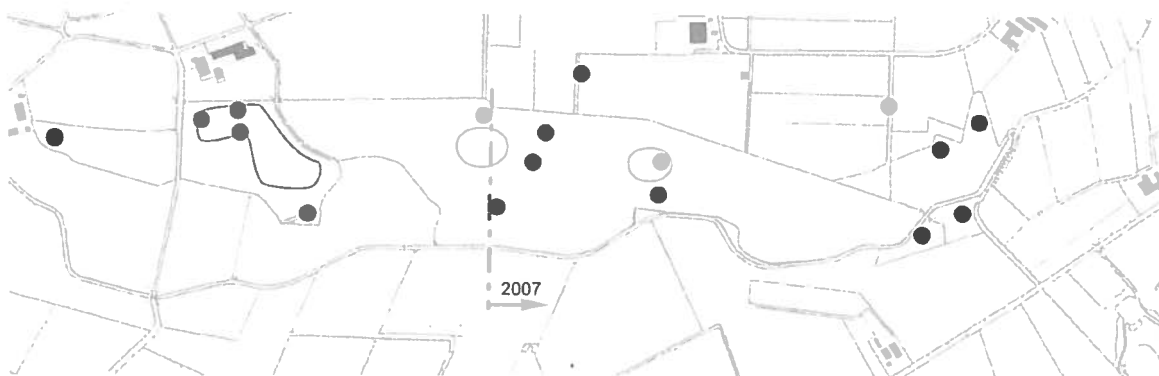
Merel 18 Alleen gegevens van 2007

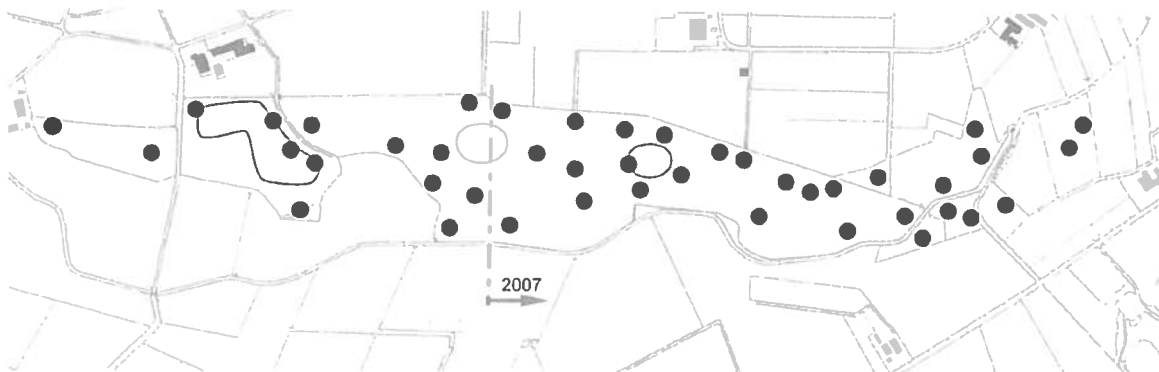
Zanglijster 12

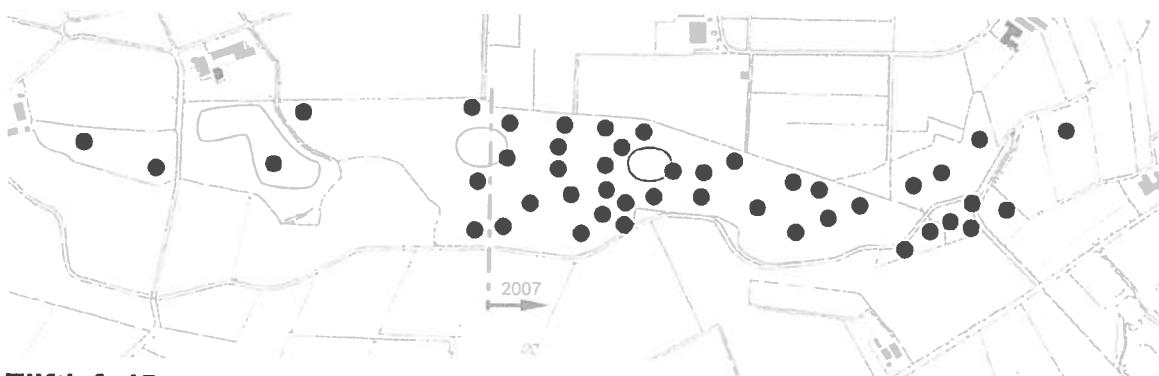
Spotvogel (1) Alleen gegevens van 2007

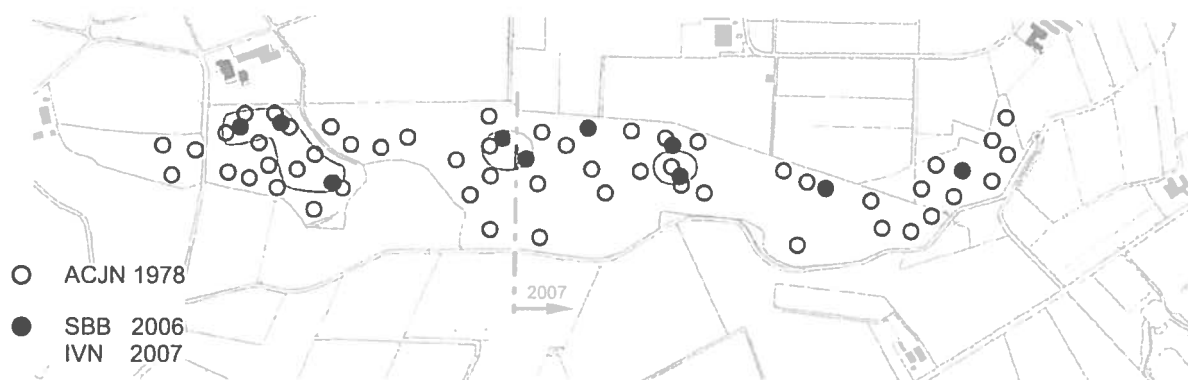
Tuinfluiter 17

Zwartkop 43

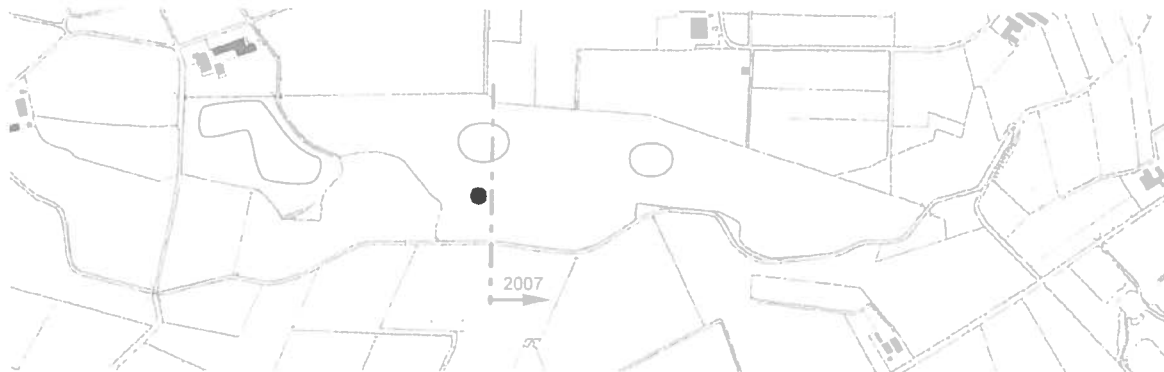
Tjiftjaf 45

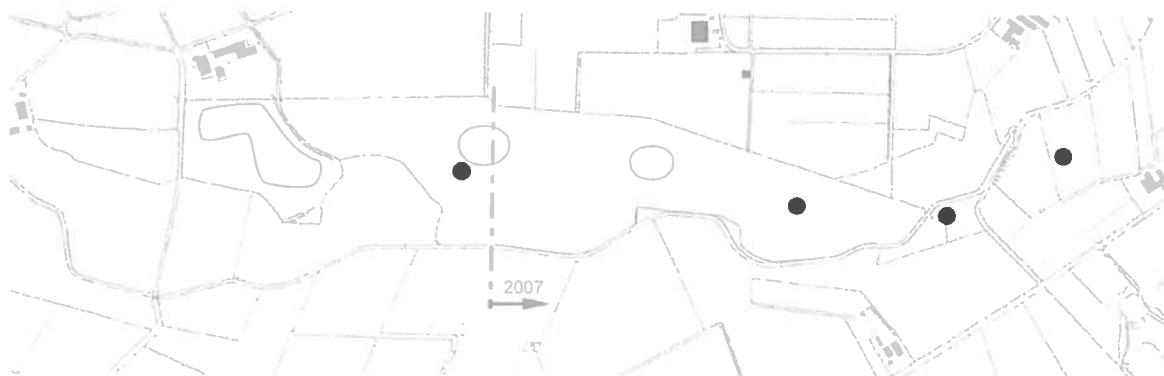
Fitis 10

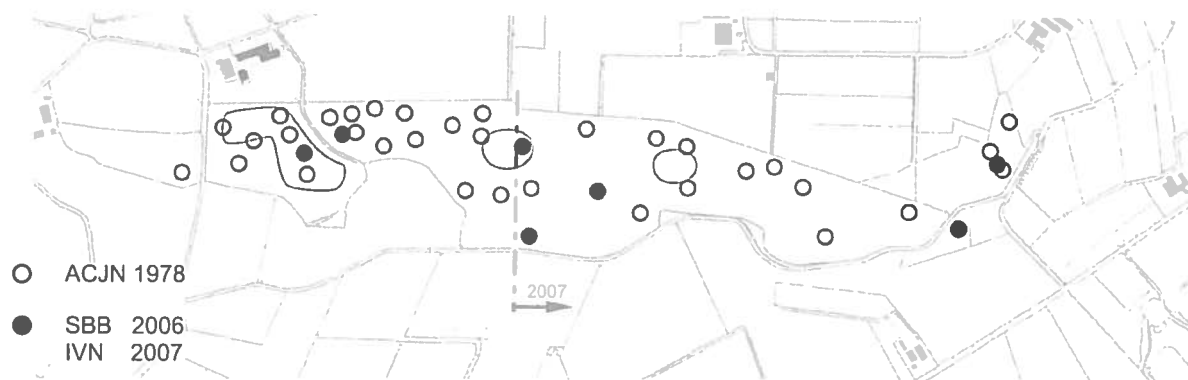
Goudhaan 2 Alleen gegevens van 2007

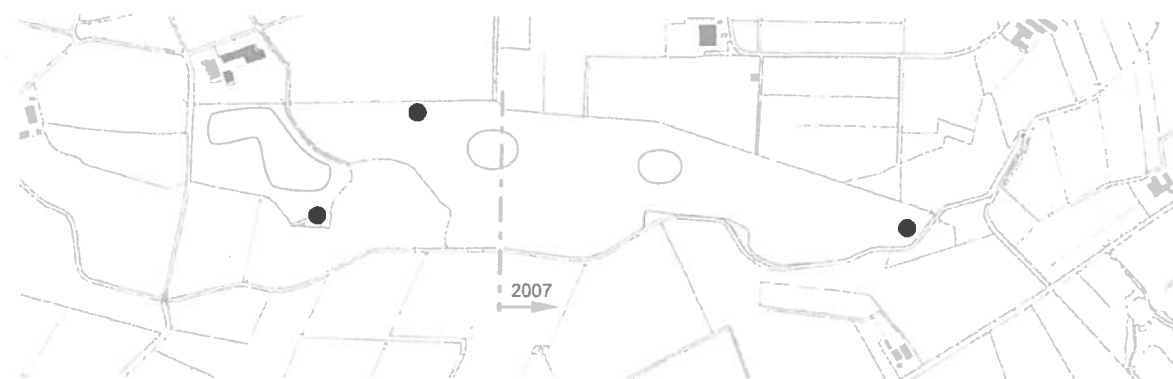
Bonte vliegenvanger 1

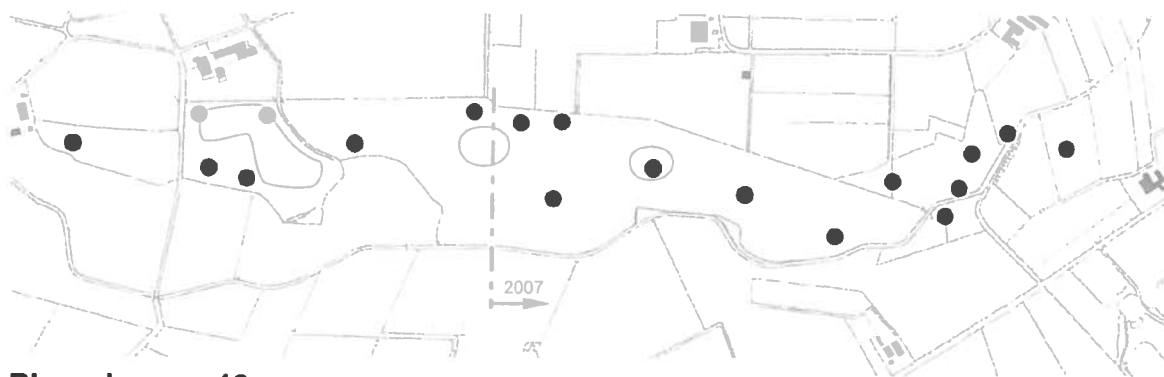
Staartmees 4

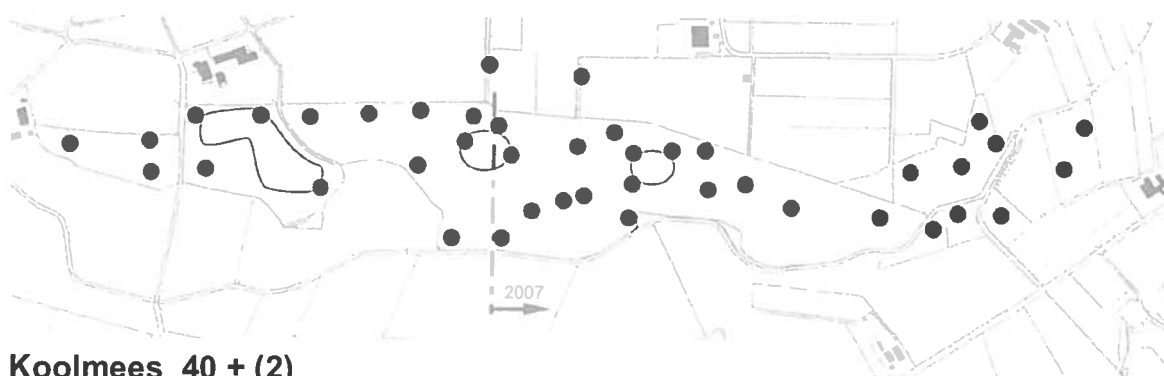
Matkop 7

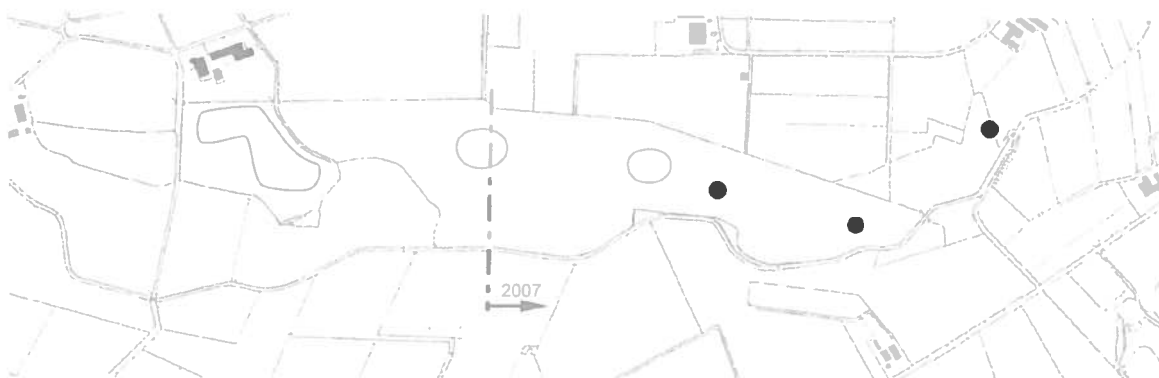
Kuifmees 3

Pimpelmees 19

Koolmees 40 + (2)

Boomklever 3 Alleen gegevens van 2007

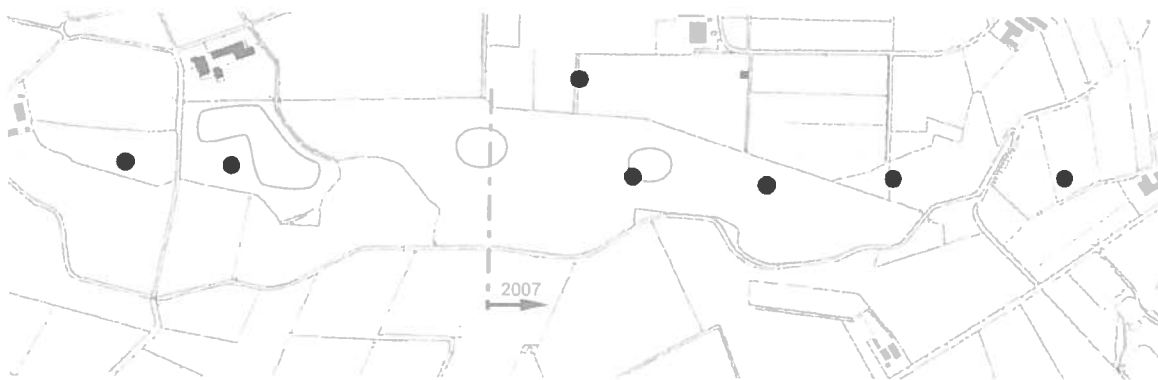
Boomkruiper 25

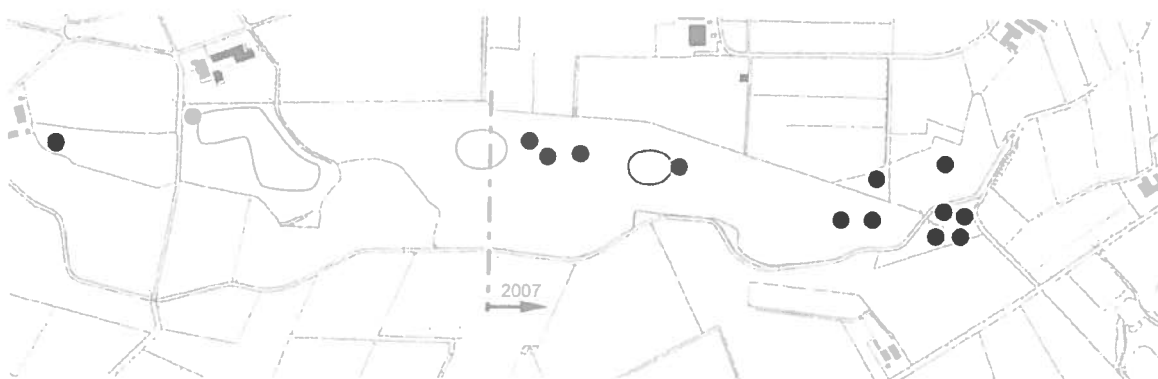
Wielewaal 2

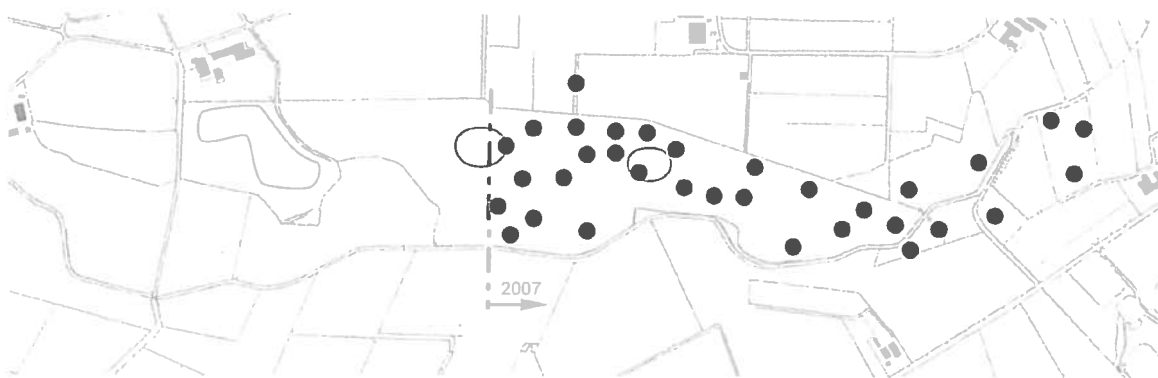
Gaai 6

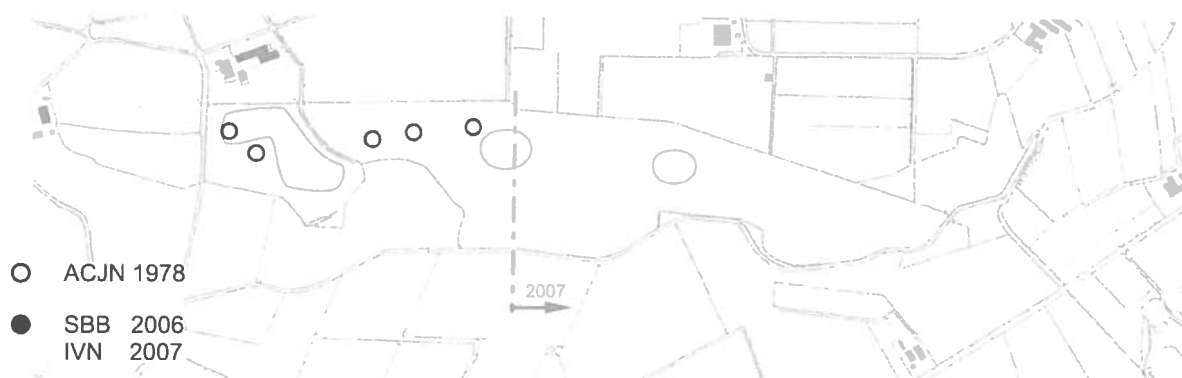
Zwarte kraai 7

Spreeuw 14

Vink 33 Alleen gegevens van 2007

○ ACJN 1978

● SBB 2006
IVN 2007

Goudvink 0

Geelgors (1) Alleen gegevens van 2007